

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2017. november–december

ÁCS Eszter
DÉR András
NAGY-KÁLÓZY Eszter
RÁTÓTI Zoltán

Szent szörnyetegek

180 éves a Nemzeti

A jelen rövid bilincsén csüggve...

decemberi műsorral, előadás- és programajánlóval

Paulay Ede – Örvendetes bátorító meggyőződés • **Premier** – Cocteau szürrealista melodráma • **Előadásajánlók** – Szenvedély, Éden földön, Ballada a két sebzett hattyúról, Hippolütosz, A Lutherek, Psyché, Körhinta, Részegség, Vitéz lélek • **Nézőpontok** – Pröhle Gergely és Wilhelm Droste • **Aranykor** – Sirató Ildikó nemzetisínház-kalauza • **Elfeledett alakok** – Gajdó Tamás írása az első Ádámról • **SZÍNVÁLTOZÁS** – ifjúsági programok • **Színházbérletek** – kedvezményes konstrukciók • **Turnék és díjak**

Az aranykor Nemzetije, Paulay Ede társulata a színház udvarán | fotó: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet

Örvendetes bátorító meggyőződés

„Mielőtt jelentésem részleteibe bocsátkoznám, nem fojthatom el azon, általánosságban szerzett tapasztalatomat, hogy a bécsi, müncheni, lipcsei, drezdai, berlini és párisi színházak figyelmes tanulmányozása által azt az örvendetes bátorító meggyőződést szereztem, hogy amazokkal szemben a mi Nemzeti Színházunk mind egyes tagjainak képességét, mind az előadások művészi becsét tekintve, nem áll oly alacsony színvonalon, hogy az összehasonlításnál pirulni lenne kénytelen.

Tehát általában nincs igazuk azoknak, akik a Kerepesi úti színházat mindenképpen a tespedés, lomhaság, fegyelmetlenség és romlottság tanyájául akarják feltüntetni; igazuk egyébiránt már csak azért sem lehet, mert valódi kárörömmel támogatnak olyan törekvéseket, mik a valódi közvélemény félrevezetésével, valóban a rend, fegyelem és művészi haladás felbomlását eredményezhetik.

Az összehasonlításnál természetesen sohasem szabad elfelejteni azt a sajátságos, visszas és a művészi fejlődés gátjaként fennálló körülményt, hogy a mi színházunk egyedül kénytelen annyiféle igénynek és ízlésnek szolgálni, ahány színház van más nagyobb városban, melyeknek csaknem mindenike különfajú színészeti előadásoknak van szentelve. (...)

Van a mi színházunknál sok, minek másképp kellene lenni; de ha kéthavi utazásom tapasztalatai közt valamire nézve szereztem erős, mély és teljes meggyőződést, úgy bizonyára ez vagy az: hogy színházunknál a művészet fejlődésének fogatja, a helyes igazgatás nehézségeinek - merem mondani - lehetetlenségének főoka, az eredeti irodalom felvirágzásának főakadálya, a színházi rend és fegyelem nem mindig egyenlő szilárdságának folyton örlő férgé, a művészi erők okszerű felhasználásának meg rontója, a hiányzó tehetségek pótlására ifjabb erők képzésének útonállója; szóval: a Nemzeti Színház művészi, erkölcsi és nemzeti hivatásának gyilkosa maga az a szervezet, melyet nem alapítói adtak neki, hanem amelyet abba később a rövidlátás, kislelkűség, szellemi és anyagi szegénység becsempészett, melyet utóbb a nemzeti élet pangása és egy komor emlékü időszak némasága szentesített, és melyet a nemzeti műveltség mai fejlettségének, az előhaladt műízlés magasabb és jogos igényeinek érdekében, és a fentebb elősorolt bajok orvosolhatóságának céljából megszüntetni égető szükség.”

„Erősen meg vagyok én arról győződve, hogy nálunk a színészetnek nemzeti feladata is van! (Mennyivel boldogabbak a nagy nemzetek színházai; ott szóba sem jön a nemzetiség!) De arról is meg vagyok győződve, hogy a színészet csak úgy lehet a nemzetiségnek annak idejében erős támasza, ha elsősorban a művészet eszménye felé törekszik; és ebben a törekvésben nem támaszkodhatik csupán az eredeti irodalomra, mely számtalan oknál és véletlennél fogva nem mindig tart lépést a színművészettel. Hogy ma már Julius Caesart, Leart, Velencei kalmárt, Rómeó és Júliát, Vízkeresztet, Mizantrópot, Nők iskoláját s a t., az ismétlések alkalmával is telt ház nézi, hogy a francia darabok előadásával a Laube-”versenyt” a Nemzeti Színház ártalmatlanná tette: ez a magyar színművészetnek oly diadala, melyből kijut a maga része a magyar nemzetiségnek is!”

Részlet a külföldi útról a belügyminiszternek tett 1872-es jelentéséből, és a Fővárosi Lapokban megjelent 1879. november 9. Nyilatkozatból.

Paulay Ede 1863-tól volt a pesti Nemzeti Színház tagja, 1878-tól haláláig, 1894-ig igazgatója

10 „NEM KORLÁTOZZÁK A KONVENCÍÓK”

„Esther váratlan húzással, ahelyett, hogy elkergetné, megtépné, megalázná a fiatal vetélytársat, vagy éppen szemet hunyna az idősödő férje állítólagos flörtje felett, felkínálja az ifjú hölgynek, hogy lakjon velük. És ettől kezdve minden másként alakul...” (Nagy-Kálóczy Eszter)

15 A SZÍNÉSZ MAGABIZTOS...

„A szereplők ugyan színészek, de nemcsak a színház világáról szól ez a történet, hanem szerelemről, házasságról, hűségről, hűtlenségről, sikerről, kudarcról, generációs különbségekről...” (Rátóti Zoltán)

34 ARANYKOR

A színpadi beszéd, az együttesjáték, a klasszikusok repertoárra emelése, az illúziókeltő színpadképek a kortárs európai irányzatoknak megfelelően jelentek meg a pesti Nemzeti színpadán.

41 ELFELEDETT ALAKOK

A magyar színháztörténet egyik legnevezetesebb fotográfiája 1883. szeptember 21-én, Madách Imre Az ember tragédiája című művének bemutatójáról készült. Állatbőrbe öltözött alak göcsörtös bottal a kezében, fürtös parókával a fején, égre tekintő szemekkel kémleli a jövőt.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja
2017. november–december

Ingyenes időszaki kiadvány
V. évfolyam, 3. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

A szerkesztő munkatársa:
Görömbölyi László

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel
Korrektúra: Sallai Zsófia

Címlap:
Kristán Attila és Schnell Ádám a Figaro házassága, avagy egy őrült nap emléke című előadásban (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:
hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrassy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:
hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva
jegyrendelés: jegy@nemzetiszhaz.hu

www.nemzetiszhaz.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:
Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzártá: 2017. november 13.

Az

Isten ostora, Körhinta, Éden földön,
Hazát és szerelmet keresek, Tóth Ilonka,
A Gulag virágai

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

8

10

20

22

30

43

Premier I

Szent szörnyetegek

7 Színészdarab // Jean Cocteau és a Szent szörnyetegek

8 Szürrealista ringlispil // Dér András

10 „Nem korlátozzák a konvenciók” // Nagy-Kálózy Eszter

12 „Így kellett történnie” // Ács Eszter

Premier-portré

14 A színész magabiztos... Vagy nem? // Rátóti Zoltán

Premiergaléria

20 Figaro házassága, avagy egy őrült nap emléke

Nézőpontok

22 Pröhle Gergely:

Néhány illúzió

23 Wilhelm Droste: Remélő öncsalás

Iskolai programok

Előadásajánlók

Szenvedély / Éden földön / Ballada a két sebzett hattyúról / Hippolitosz / A Lutherek / Psyché / Körhinta / Részegség / Vitéz lélek

Színháztörténet –180/15

34 Sirató Ildikó: Aranykor

Elfeledett alakok

41 Gajdó Tamás: A jelen rövid bilincsen csüggve

Turné

45 Szentpétervár, Gdansk

A Nemzeti hírei

Programajánló

Váltson bérletet!

Havi műsor – december

Folyóirat

54 Szenárium – november

Ráday Imre és Bajor Gizi a Szent szörnyetegek ősbemutatóján (1945, Nemzeti Kamara Színház, rendező: Ráday Imre) | fotó: Kálmán Béla, OSZMI

Jean Cocteau

(Maisons-Laffitte, 1889 – Milly-la-Forêt, 1963)

Sok zseniális társával ellentétben a jómódú polgári családból származó Cocteau sosem nélkülözött, és mellőzöttségben sem volt része. A 20. századi francia művészeti élet polihisztoraként tartják számon: költő, regény- és drámaíró, esszéista, filmrendező volt, aki írt ballettet, forgatókönyveket, szerzett zenét, rajzolt és festett is.

Még nem volt húsz, amikor megjelent első verseskötete. Készített modern átiratokat antik mítoszokból (*Antigoné*, *Orpheus*, *Oidipusz*). Az 1929-ben megjelent *Vásott kölykök* című regénye nagy sikert aratott, akárcsak a *Rettenetes szülők* című színdarabja.

Az 1930-as években már filmet forgatott. A leghíresebb mozija az 1946-os *A szépség és a szörnyeteg*. Az 1950-ben készült *Orpheus* elnyerte a Velencei Filmfesztivál fődíját és a Brit Filmakadémia elismerését is.

Első szerelmének halála után huszonévesen ópiumista lett (a gyógykezelés alatt megtért). 1937-ben *A kerekasztal lovagjai* című darabjának főszerepét a későbbi francia filmsztár, Jean Marais alakította, aki élet-hosszig tartó szerelme, titkára és alkotótársa volt. 1960-tól visszavonultan élt Párizs melletti otthonában.

Jean Cocteau 1939-ben, a *Szent szörnyetek* írása idején. | fotó: Laure Albin Guillot

SZÍNÉSZDARAB

Jean Cocteau és a Szent szörnyetek

Az ideiglenesnek szánt Eiffel-torony megnyitásának évében született. Annak a pezsgő világvárosnak szimbóluma ez az épület, amelynek kiemelkedő alkotóival Cocteau baráti, művészi kapcsolatban állt: Apollinaire, Picasso, Proust, Gide, Stravinsky, Honegger, Poulenc, Claudel... ízelítő egy hosszan folytatható szédületes névsorból. Chaplin azt nyilatkozta, azért szereti Franciaországot, mert ott létezhetik, élhet és dolgozhat olyan ember, amilyen Cocteau.

A „monstre sacré” vagyis „szent szörnyeteg” kifejezést, ha nem is Cocteau találta ki, de rengeteget használt. Számára a „szent szörnyeteg” kivételes, lángoló, szélsőséges, már-már groteszk személyiség. Cocteau valóban csodálta Sarah Bernhardt-ot, Mounet-Sullyt és kora más nagy színészeit, élet- és művésztársa is színész volt: Jean Marais.

A *Szent szörnyeteg* című darabját Yvonne de Bray színésznőre írta Marais kérésére. Bray többször dolgozott Cocteau-val, játszott többek között legismertebb színdarabja, a *Rettenetes szülők* ősbemutatóján, és filmjeiben is.

Cocteau egy jegyzetében említést tesz arról, hogy a világháború hipnózisa alól akarta felszabadítani ezzel a könnyed és szórakoztató darabbal a közönséget. A *Szent szörnyetek* ősbemutatójára 1940-ben a párizsi Théâtre Michelben került sor – a kritikusok fanyalogtak, a közönség ünnepelt. Az azóta is népszerű és hálás színészi alakításokra alkalmas művet sokszor bulvárdarabként, jobb esetben is vaudeville-ként viszik színre. Egy 1993-ban készült filmben az akkor már 80 éves Jean Marais is eljátszotta a férfi főszerepet a francia film-

művészet Hollywoodban is népszerű sztárjával, Michèle Morgannal az oldalán.

A *Szent szörnyetek* magyarországi ősbemutatója 1945 novemberében a Nemzeti Kamara Színházban volt. Az előadást Ráday Imre rendezte, aki Bajor Gizi partnereként a férfi főszerepet alakította.

S hogy mit jelentett Cocteau számára a színház? Nemcsak a színészekről szóló *Szent szörnyetek*ben vallott erről, hanem az 1962-es első Színházi világnapra küldött üzenetben is.

„A színház kivételes adottsága, hogy a deszkákon találkozik a történelem, amely az idő múlásával hamissá, és a mítosz, amely az idő múlásával egyre erőteljesebbé válik. Bizonyára nagyon előnyös lenne, ha bejönne egy fakír a nézőtérre, és hipnotizálná a közönséget, hogy meggyőzze róla, micsoda rendkívüli előadást lát. Sajnos, ilyen fakír nem létezik, és a drámatírónak kell szerény eszközeivel ezt a kollektív hipnózist előidéznie (...) Ez a jelenség megtörténik, és előfordul, hogy a nézők egy csoportja feladja egyéniségét egy különös gondolat kedvéért, amelyet magáévá tesz, és amellyel együttműködik. Ez a csoport egyetlen, majd hogyanem gyermeki lelkületű személlyé válik, gyermekivé, hiszen a legjobb közönség még mindig a bábszínházi, és a miénk akkor lehetne egy szinten vele, ha képes lenne elveszíteni gögös ellenállását, és olyan állapotba kerülni, hogy bekiabáljon, például, Oidipusznak: „Ne vedd el Iokasztét, ő a te anyád!”

A valódi rajongás nem közbelek csereberéjén keresztül fejeződik ki, hanem éppen ellenkezőleg, olyan gondolatok megosztásával, amelyek nem a miénk, de végül már azt érezzük, akár a miénk is lehetnének. Ez tehát a szerelem egy formája, mivel a szerelemben az ellentétek összeházasodnak. (...) A színházi világnap e szép házasságok eseményét ünnepeli, ahol az egyes szám és a többes szám, az objektív és a szubjektív, a tudatos és a tudatalatti, felmutatják a csodálatos szörnyeket, amelyek belőlük születtek.”

1963. október 11-én értesült barátja, Edit Piaf haláláról. „A hajó elkezdett süllyedni, ez az utolsó napom ezen a Földön” – mondta állítólag Cocteau. Pár óra múlva már ő sem élt.

Dér András és Rátóti Zoltán

SZÜRREALISTA RINGLISPÍL

Dér András rendező

Minden csak szerep. Nemcsak az, amit a színpadon alakítanak, hanem az is, amit az életben. Egy sikeres színészházaspár szerepváltásai egy érzelmes és szürrealista történetben. Jean Cocteau darbjáról a próbák kezdetén beszélgettünk Dér András rendezővel.

A Szent szörnyetegek figurái színészek. Mitől szentek és mitől szörnyetegek?

– A világ megértéséhez három eszköz áll rendelkezésünkre: a vallás, a tudomány és ezek szintézise, a művészet. A művész ismeretlen dimenziókból tud üzeneteket, gondolatokat közvetíteni, elképesztő távlatokat és összefüggéseket képes átélhetővé tenni számunkra. Ebben ég, lobog – egyfajta szent küldetésben. És azért szörnyeteg, mert ezért mindenre képes. De a művészek sem nem szörnyetegek, sem nem szentek, hanem a kettő egyszerre, ahogy a darab címe találóan mondja: szent szörnyetegek. Így kell őket elfogadnunk.

Cocteau darbjára hogyan esett a választása?

– A színháztól érkezett a javaslat, és nagyon megörültem a felkérésnek, mert Cocteau-val igencsak eltalálták az ízlésemet. A két világháború közötti Párizst, az avantgárdot, a sokféle izmust, a korszak szellemiségét, frivolságát, szabadságát, a művészethez való viszonyát nagyon szeretem. Ennek a pezsgő és izgalmas művészvilágnak az egyik meghatározó alakja volt Cocteau.

A Szent szörnyetegekben egy szerelmi háromszögbe csöppenünk...

– A sztori valóban egyszerű: egy nagyon sikeres, középkorú művészházaspár látszólagos vagy valóságos művészi és magánéleti harmóniában és megbecsülésben él. Váratlanul megjelenik egy pályakezdő színésznő, és pár bődületes hazugsággal pillanatok alatt szétzilálja életüket. Ekkor derül ki, mennyire valóságos, mennyire látszat ez az idill.

A szürrealista Cocteau aligha elégedett meg ezzel a bulvár sztorival.

Mi húzódik a felszín alatt?

– Ez valóban nem bulvár, és nem is egy társalgási szalondráma. Van benne generációs feszültség: a feleségnek az életben és a színházban vetélytársa a fiatal színésznő. A pályakezdőnek pedig egyszerre példakép és leküzdendő akadály a házaspár. A két generáció másként gondolkodik az érvényesülésről, a művészetről, arról, hogy mi az aktuális, a kortárs. Cocteau korában, az 1930-as évek végén a színház konkurenciájaként egyre nagyobb teret hódított a film. Mi ezt a kérdést a mába helyezzük, ezért a digitális, virtuális világ, a tömegmédiá jelenik meg az előadásban. Verebes Ernő dramaturg maibbra hangolta ehhez a szö-

„A csavar éppen abban van, hogy sosem lehet pontosan tudni, hogy a szereplők most éppen szerepet játszanak, vagy a darabbeli magánéletüket élik.”

veget. Esther, a főszereplő egy bulvárszínház vezetője és színésznője, férje egy bizonyos nemzeti színház nagy bölénye, de mi nem az ő valós világukban, lakásukban, otthonukban, hanem egy absztrakt térben látjuk majd őket. Ezért is választottam díszlettervezőnek korunk egyik legjelesebb képzőművészt, Bukta Imrét, mert – összhangban a darab szellemiségével – szeretném minél inkább az absztrakció felé vinni a látványt is.

A szerelmi háromszög bizonyos értelemben csak ürügy, hogy a kulisszák mögé lássunk – ezen most a színészek lelkét értve.

– A történetben tulajdonképpen minden olyan, mintha Esther tudatalattijában öltene testet, mintha minden ennek a nőnek a lelki projekciója volna. Másképpen fogalmazva: Esther számára ez az egész egy élvezet, ahol ő maga végzi a boncolást önmagán.

A nagy színész csak a színpadon színész – mondja Esther.

– Az ócska színész pedig a színpadon kívül is szerepet játszik. A csavar éppen abban van, hogy sosem lehet pontosan tudni, hogy a szereplők most éppen szerepet játszanak, vagy a darabbeli magánéletüket élik. Szembe kell nézniük azzal, hogy minden csak szerep. Mindezt akkor tudjuk hatásosan megmutatni, ha nem csúszunk bele a realista színjátékba, mert különben minden ellaposodik, és elvész a cocteau-i szürrealizmus, márpedig attól lehet az egésznek valami tágabb dimenziója.

Mi volna a darab műfaja?

– Nehéz kérdés. Mondjuk: szürrealista melodráma. Cocteau nagyon szentimentális ember volt, az érzelmek túlfűtött ábrázolása jellemzi ezt a művét is, és még valami, ami nagyon fontos: a derű. A *Szent szörnyetegek* figurái csak akkor működnek, ha van a színészekben kellő önreflexió, egészséges önirónia, ha képesek ellépni egy kicsit a szerepüktől, és megvizsgálni azt, ami történetesen most éppen az a szerep, hogy ők színészeket játszanak. A színész az életben gyűjti az élményeket, emléképeket raktároz el, azokból tud építkezni a szerepeiben. Benne van egy drámai helyzet – például egy veszekedés – kellős közepében, de képes kilépni belőle, és megfigyeli a jelenetet. „Elteszi” magának, hátha jó lesz még valamire. A darab figurái számára veszélyesen összeeszik a privát és a szakmai életük, már maguk sem tudják, vajon nem egy-egy külön előadást provokálnak-e annak érdekében, hogy megfejtessék magánéleti problémáikat...

Esther egyetlen szempillantás alatt mindent elveszíthet, amit a szakmai és a magánéletében felépített, megszerzett.

– A tét az, hogy Esther is belebukik-e. A kezdő kis színésznő úgy átejt, olyan ringlispilbe ülteti ezt a nagy és tapasztalt művészt, ahogy az a nagy könyvben meg van írva. De Esther ezen nem megsértődik, ha-

nem húz egy merészet: a vetélytársnőjét nem eltaszítja magától, hanem éppen ellenkezőleg, befogadja, hogy kontroll alatt tartsa a dolgokat... Azt szeretném, ha a nézők végig Estherért izgulhatnának. Istenem, csak sikerüljön neki! Cocteau olyan meghatóan romantikus, hogy – ennyit elárulhatok – picit szentimentálisra faragott, ugyanakkor ironikusan kikacsintós, fanyar happy endet kerekít a végére. Ezt mi a Liane-t alakító Ács Eszter zenekarának, a Pegazusok Nem Léteznek egyik dalával még meg is fejeljük: „Társasjáték, mindenki lép / Egymás felé, ki tudja még / Mennyi van hátra, késő-e már / Vagy korán van még a búcsúzásra...”

KORNIA ISTVÁN

Jean Cocteau

Szent szörnyetegek

Esther – NAGY-KÁLÓZY ESZTER ■ Florent – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Liane – ÁCS ESZTER ■ Charlotte – TÓTH AUGUSZTA ■ Lulu – NAGY MARI ■ Szpiker – MÁTYÁSSY BENCE

Díszlet: Bukta Imre // Jelmez: Szűcs Edit // Dramaturg: Verebes Ernő // Ügyelő: Géczy István // Súly: Gróf Kati // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: DÉR ANDRÁS

mikor? hol?

PREMIER: 2017. december 16. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

„NEM KORLÁTOZZÁK A KONVENCÍÓK”

Nagy-Kálózy Eszter – Esther

A bulvárszínház megbecsült sztárjának megformálására készül Jean Cocteau Szent szörnyetegek című darabjában. Esther, a középkorú színésznő a megcsalás-szerelem-féltékenység körtáncát járja Liane, a fiatal rivális felbukkanásával, akivel késhegyre menő harcot folytat férje visszaszerzéséért.

Színészilleg másként kell fogalmazni egy olyan szerep esetében, amely a színházi kulisszák mögé tekint?

– Igen is, meg nem is. Mindenesetre ezerszer átgondolom, hogy hogyan és mit akarok mondani önmagunkról mint színészekről, a szakmánkról. Cocteau darabja a generációs különbségekről is szól, arról, hogy jön egy új nemzedék, amelyik már más, merészebb eszközöket használ az érvényesüléshez. Esther és Florent, a férje elválaszthatatlannak, biztos alapokon áll a házasságuk, ünnepezt sztárok mindketten. Aztán egy pillanat alatt megváltozik minden, kizökken a világuk a megszokott kerékvágásból. Elfogadják az új helyzetet? Küzdenek el-lene? Egymástért? A házasságukért?

Személyesen is érintve érzi magát a generációváltás kérdésében?

– Természetesen. És ez így van rendjén. A Nemzeti Színház társulatába ebben az évadban hatan is szerződtek, akik frissen végeztek a Kaposvári Egyetem színészosztályában. Egyikük, Ács Eszter játsz-sza az előadásban az állóvizet alaposan felkavaró Liane-t. Szeretem a gondolkodásmódját, a felkészültségét, azt, hogy utána olvas a felme-rülő kérdéseknek. Nagyon szimpatikus a hozzáállása. Látom ezeket a huszoneveseket, és mintha egykori magamat látnám. Ugyanilyen voltam én is, ugyanilyen rajongással vettem bele magam a színház

világába. Ilyenkor érzi az ember, hogy egy másik korszak kezdődött az életében.

A pályakezdő Liane az ünnepezt színésznő, a feleség pozíciójára pályá-zik, amikor a férj szeretőjének adja ki magát? Esther vajon számítás-ból, asszonyi bölcsességből fogadja a barátságába a lányt?

– Esther nem tudatos játékot folytat Liane-nal, hanem – ahogy a szö-vegben is szerepel –, meglátja benne a fiatalkori önmagát. Meglátja benne a tehetséget, azzal együtt, hogy Liane-nak még sokat kell tanul-nia. De Esther éppúgy tanul tőle – legalábbis ezt mondja, vagy hazudja. Önmagának, a lánynak, a férjének? Amikor Esther számára kiderül, hogy a lány becsapta őt, azt hazudva, hogy a férje, a híres színész sze-retője, mindenképpen kíváncsivá válik. Ki ez a nő? Mit is akar tőlük, a férjétől?

A színésznői és a női létezés ellentmondásai is felszínre kerülnek Cocteau-nál. Esther a színpadon sztár...

– Esther nagyon okos, egy bulvárszínház sikeres igazgatója, és népsze-rű színésznő. Felmérte a helyzetet, hogy kettejük közül a férje az igazán nagy művész, akinek úgy próbál egyenrangú partnere maradni, hogy színházigazgatóként megteremti a saját szakmai presztízsét.

ESTHER:

Liane szereti
a férjemet,
a férjem őt,
én pedig
mindkettőjüket
imádom. Nem
tehetek róla.

Otthon pedig alázatos, szerelmes asszony. Milyen házasságot sejtet Esther és Florent kapcsolata, amelybe a fiatal Liane beleerőbban?

– Megállapodott, biztos alapokon nyugvó kapcsolat az övék. Bölcs döntés részükről, hogy nem ugyanabban a színházban dolgoznak. Esther meg is fogalmazza: mindenkinek meg kell hagyni a maga helyét, életterét. Ily módon nincs közöttük közvetlen szakmai rivalizálás. Esther a saját színházában sikeres, Florent pedig a Nemzeti Színházban, ahol éppen Nerót alakítja. Ezt a jól kialakított és bejáratott status quo-t dűlja szét Liane hirtelen felbukkanása és hazugsága. Estherben feltámad a féltékenység, hiszen vetélytársa akad. Ez figyelmeztetés is számára, hogy elmúlt a fiatalság. Sokáig küzd a felismerés ellen, nehezen dolgozza fel az új helyzetet, eleinte nem akar szembesülni a valósággal.

A klasszikus szerelmi háromszög történetek „leosztásától” eltérően alakul a *Szent szörnyetegek* sztorija...

– Hogy ez pontosan hogyan is történik, ki, kivel, mit és hogyan csinál, az maradjon még titok. De valóban így van, Esther egészen másként reagál a helyzetre, mint ahogyan az efféle eseteket általában meg szokták oldani. Váratlan húzással, ahelyett, hogy elkergetné, megtépné, megalázná a fiatal vetélytársat, vagy éppen szemet hunyna az idősödő férje állítólagos flörtje felett, felkínálja az ifjú hölgynek, hogy lakjon velük. És ettől kezdve minden másként alakul... Igaz, hogy nagy kockázatot vállal Esther, de a maga kezébe akarja venni a dolgok irányítását. Olyannyira megretten a szerelem, a társ elvesztésének a lehetőségéről, hogy a megszokott helyett valami egészen különleges megoldást vá-

laszt. Esther nagysága és rendkívülisége abban áll, hogy nem korlátozzák a konvenciók ennek a magánéleti válságnak a megoldásában.

Színésznőként színésznőt játszani – csábító lehetőség?

– Nagyon sok rokon vonást, közös pontot találok Estherrel, ezzel a korombeli színésznővel. Mindegyik színéhez, állapotához közöm van. Elhangzik a darabban, hogy a mi szakmánk tud terápia is lenni, mert sok mindent ki tudunk beszélni magunkból egy-egy szerep kapcsán, a felgyülemlett energiákat bele tudjuk vinni egy színpadi szituációba, párbeszédbe, monológba. A mi előadásunk többek között arról is szól, hogy hol húzódnak a színészi lét határai, az eszközei, hol nyúlunk át a magánéletbe. A *Szent szörnyetegek* szereplői a történetbeli magánéletükben is tovább játsszák a szerepeiket.

Dér András rendezővel a *Szent szörnyetegek* lesz a harmadik közös munkája.

– Nagyon szerettem Paul Claudel *Angyali üdvözlés* című darabját, amellyel tíz éven át utaztunk, sok helyen játszottuk. Később a Komédiumban Ingmar Bergman *Personájából* készített egy adaptációt *Imitáció* címen, amelyben egy megnémult színésznő ápolóját alakítottam. A *Szent szörnyetegek* esetében Cocteau szürrealista, avantgárd látásmódja hatja át a rendezését, ami izgalmas utazást jelent nekünk, színészeknek. És reményeink szerint a nézőknek is.

SZENTGYÖRGYI RITA

Rátóti Zoltán, Ács Eszter

„ÍGY KELLETT TÖRTÉNNIE”

Ács Eszter – Liane

Mindenre elszánt, szemtelenül fiatal színésznőt alakít a *Szent szörnyetegek*ben a Nemzeti Színház új tagja. Ács Eszter társulati újoncként már kilenc repertoáron lévő előadásban játszik. Az új darabban egy másik „szerepéből” is ízelítőt ad: együttesének, a Pegazusok Nem Léteznek egyik dalát énekli majd.

A Nemzeti Színház fiatal színésznőjeként milyen élethelyzetbeli párhuzamokat talál önmaga és a *Szent szörnyetegek* pályakezdő színésznője, Liane között?

– Mint pályakezdő színész, semmilyen párhuzamot nem látok az én életem és Liane-é között. A szerep kapcsán felismerem bizonyos helyzeteket, érzéseket, amelyeket szinte már el is felejtettem. A kezdeti tiszta

lelkesedést, a színház szentségéről alkotott ideált. Azt a helyet, ahová tartozni szeretnék. Liane cselekedeteit mindig a vágyai vezérlik.

Liane tüze, lobogása a színház iránti rajongásának jele. Másfelől egy hazugsággal beleront egy színészházaspár, Esther és Florent házasságába. Pusztán érdekérvényesítés vezet?

LIANE: Ne beszéljeteK nekem a szívről! Ti összetévesztitek a szívet a színpadi érzélgősséggel. Haljatok bele a fene nagy pátoszba, de ki ne mondjátok: szív! Mert én utálok a vajszívet!

– Liane-ban, mint minden pályakezdőben erős az elhivatottság, minden áron szeretné elérni céljait. Tapasztalatlansága miatt azonban sodródik, improvizál, meggondolatlanul viselkedik. A történet végére kénytelen felnőtté válni, és megérteni mások igazságát is. Ebben a szerepben elsősorban nem a szerelmet érzem központi kérdésnek, sokkal inkább azt a jó értelemben vett elvakultságot, amely a hite és lelkesedése által vezérel egy fiatal nőt. A férfi, a nagy színész számára csak mellékszereplő, eszköz, mert a valódi harc a két nő között zajlik. Úgy érzem, Liane elsősorban Esthernek akar megfelelni.

A magát csábítónak kiadó fiatal Liane és a csábítás áldozata, Esther között furcsa bizalmi kapcsolat alakul ki.

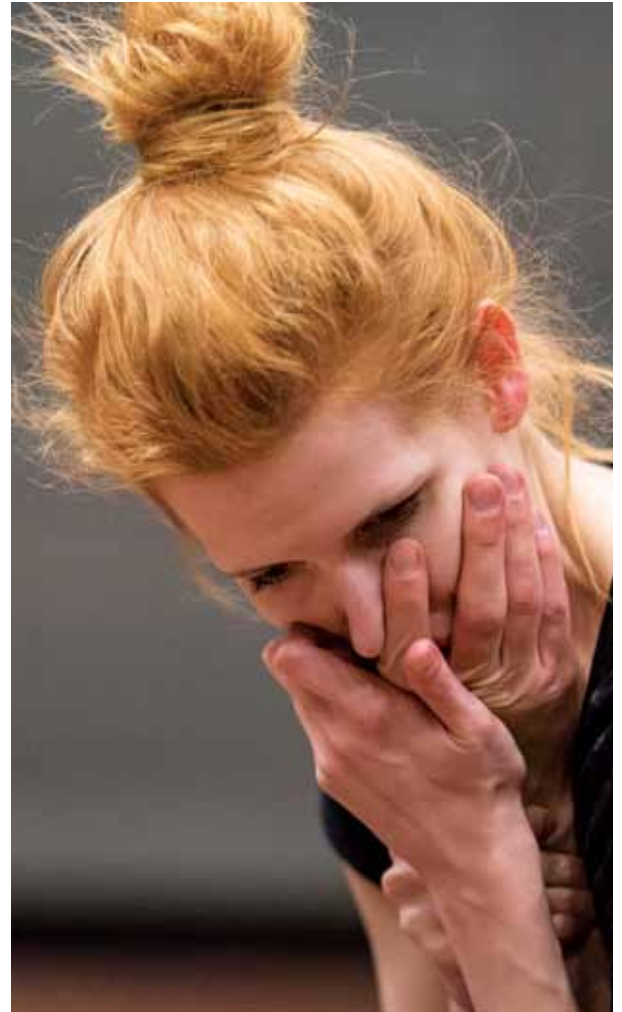
– Nagyon összetett helyzet az övék. Esther felismeri Liane-ban a tehetséget, és a saját fiatalkori énjét, ezáltal nagyon izgalmas, szimpatikus, szerethető lesz számára ez a lány. Ugyanakkor a mérleg másik serpenyőjében ott van a férje, a legfontosabb ember az életében, és a házasságuk. A két nő között valami furcsa szeretet születik, holott gyűlölniük kellene egymást.

A Kaposvári Egyetemen Vidnyánszky Attila volt az osztályfőnöke. A Nemzeti Színházat az ottani műhelymunka meghosszabbításának tekintik?

– Tanár úr arra tanított minket, hogy minden új feladat egyben egy új kihívás, amit meg kell érteni, érezni, és aminek a sikeréért keményen meg kell dolgozni. Nagyon „értett” minket, tudta-érezte, kit mi visz előre, mire van szüksége, hogy fejlődhessen. Visszatekintve látom, hogy szinte észrevétlenül tud elérni eredményeket a növendékeinél, és most, hogy „egyedül maradtam”, igyekszem újra és újra felidézni, amit tőle tanultam. Szerencsés vagyok, hiszen már egyetemistaként is sok feladatot bízott rám, és végig hitt bennem, még akkor is, ha én elbizonytalanodtam.

Ritkán fordul elő, hogy egy egyetemi vizsgaelőadás bekerüljön egy köszínház repertoárjába. A *Psyché* esetében ez történt.

– Harmadévesek voltunk, amikor elkezdtünk foglalkozni a *Psyché*-vel. Több mint egy évig dolgoztunk, próbáltuk megérteni, megfejteni

Weöres Sándor világát. Ez az előadás annak a közös színházi nyelvnek, színpadi létezésnek az összegzése, amit tanár úrtól tanultunk. A gyulai szabadtéri előadás után bekerült a Nemzetibe, ami óriási megtiszteltetés volt számunkra. Jártunk vele azóta a nagyszebeni fesztiválon, Rómában és Fara Sabinában is. Nagy élmény, amikor játszhatjuk, mert ilyenkor együtt van az osztályunk. A *Psyché*t teljesen külön kezelem az összes többi munkámtól.

A Pegazusok Nem Léteznek zenekarban billentyűsként, dalszerzőként, énekesként szerepel. Hogyan sikerül összeegyeztetni a zenélést a színészetrel?

– Hat éve alakult a zenekar. Eleinte az ismerőseink koncertjein játszottunk pár számot, amelyeket Lázár Domokossal együtt írtunk. Idővel sokan felfigyeltek ránk, és a zenekar felállása is teljesen megváltozott. Az életem fontos részévé vált az együttes, a koncertezés. Egyébként korábban már a *Psyché*-ben és a Galambos Péter által rendezett *Szesélyes nyárban* is megszólalt egy-egy dalunk.

Egyenes út vezetett a színészi pályára?

– Többször felvételiztem sikertelenül, de tudtam, hogy ez az én utam. És végül Vidnyánszky Attila felvett az osztályába. Ma már tudom, így kellett történnie.

SZENTGYÖRGYI RITA

| az összeállítás képeit készítette: Eöri Szabó Zsolt

Ács Eszterrel a próbán

„... ne úgy tekintsünk a *Szent szörnyetegek* cselekményére, mint egy valaha Franciaországban megtörtént vagy megtörténhetett esetre. Az átírás, a jelenünkhöz történt igazítás célja csak az lehetett, hogy bárki számára világos legyen: bárhol, bármikor, akár itt és most, mi is kerülhetünk hasonló helyzetbe.”

A SZÍNÉSZ MAGABIZTOS... VAGY NEM?

Rátóti Zoltán a színpad szentségéről, skatulyákról, alakításokról és az apaszerep csodájáról

Rátóti Zoltán egy bizonyos nemzeti színház vezető színészének szerepét játssza Jean Cocteau *Szent szörnyetegek* című darabjában, de nem érzi úgy, hogy a színpadon kívül is a Nemzeti Színház vezető színésze lenne. Miután 2016-ban visszatért ide, ebben a társulatban ez még csak a második bemutatója. Eddigi pályafutása során több száz szerepben megmutatkozott már, de színész alakjában még soha.

Milyen egy tipikus színész? Miről lehet felismerni?

– Ez alkati kérdés. Vannak, akiken ezt lehet látni. Igaz, vannak, akikre meg rácsodálkozunk a civil életben, hogy tényleg színészek!

Lobogó haj?! Laza fehér sál?!

– Nem a külsőségekre gondoltam, bár nyilván az öltözködésen is megmutatkozhat, ha valaki színész. Sokkal inkább a magabiztosságra, a határozott fellépésre utaltam. Legalábbis fiatalkoromban, de még főiskolásként is így gondoltam, ilyennek láttam az igazi színészeket. Ez nyilván azzal is magyarázható, hogy a színész állandóan közöl valamit,

és megszokja a közönséget, a nyilvánosságot. Én mindig irigyeltem azokat, akik a legváratlanabb helyzetekben sem jönnek zavarba, akik mindig tudnak jókat mondani, akik magabiztosak, határozottak. Persze, nem kell ehhez színésznek lenni... Lám, rögtön ellentmondok magamnak. Önmagam cáfolata vagyok, hiszen én a civil életbe soha nem vittem át, amit színészként tudtam. A színpadon kívül nem használtam fel azokat a szövegeket, jól idézhető mondatokat, amelyeket egy-egy darabnak köszönhetően megtanultam, és éppen abban az élethelyzetben vagy vitás kérdésben komoly érv lehetett volna. Hiába adódott valami hasonló szituáció a mindennapokban, mint amilyet

egy szerepben már megéltém, mégsem tudtam úgy reagálni, ahogyan azt egy előadás miatt korábban már számtalanszor átgondoltam, kipróbáltam, begyakoroltam. Ifjúkoromban, a csajozások idején sem hasznosítottam a klasszikusokat...

Gyermekként ki volt ön számára „a” színész? Vagy kérdezhetném úgy is, ki volt a példakép, akinek a nyomában elindult ezen a pályán?

– A pályaválasztás idején sokáig nem tudtam, hogy merre is induljak. A magyartanárom, Velkey Imre biztatására jelentkeztem a színművészetre. Arra nem emlékszem, hogy lett volna egyetlen példaképem a színészek közül. Igaz, Koncz Gábort nagyon szerettem, hiszen sok ifjúsági filmben játszott. De szívesen néztem Darvas Ivánt is, emlékszem, vasárnaponként néztük a tévében az orosz nyelvleckéket. Középiskolás koromig nem voltak igazán színházi élményeim, hiszen vidéken, Cegléden születtem, ott élt a családom.

Megmaradt az első igazi színházi élmény?

– Az első kettőre emlékszem! De azt nem tudom, melyik volt előbb: a *János vitéz* az Erkel Színházban vagy a *Légy jó mindhalálig* az Arany János Színházban? Édesanyám tanítónő volt, hozta a tanítványait Budapestre színházba, és én is jöttem velük. Nem tudom, hány éves lehettem, talán első vagy másodikos, de az biztos, hogy a többi gyerek idősebb volt nálam, és rettenetesen szégyelltem magam, mert sírtam. Muszáj volt sírnom, annyira fájt a kiszolgáltatottság, az igazságtalanság. Bántott, ahogy a gonosz mostoha megalázta Iluskát, és ahogy Nyilas Misit meghurcolták a reskontó-ügyben... Nagyon mélyen belém égtek ezek az élmények. De arra már nem emlékszem, talán nem is tudtam, hogy kik voltak a színészek.

– **Nézzük most a vezető színészt! A *Szent szörnyetegek* esetében az eredeti Jean Cocteau-darabot erősen a jelenhez közelítették. Florent, a darabbeli nemzeti színház vezető színésze szerepét mennyire igazították az őt játszó színészhez?**

– Nem hiszem, hogy lett volna ilyen törekvés a dramaturg, Verebes Ernő, vagy a rendező, Dér András részéről. Az viszont nyilvánvaló törekvés, hogy ne úgy tekintsünk a *Szent szörnyetegek* cselekményére, mint egy valaha Franciaországban megtörtént vagy megtörténhetett esetre. Az átírás, a jelenünkhöz történt igazítás célja csak az lehetett, hogy bárki számára világos legyen: bárhol, bármikor, akár itt és most, mi is kerülhetünk hasonló helyzetbe.

Akár egy vezető színész is?!

– Bárkivel történhet hasonló eset. A szereplők ugyan színészek, de nemcsak a színház világáról szól ez a történet, hanem szerelemről, házasságról, hűségről, hűtlenségről, sikerről, kudarcról, generációs különbségekről... Benne van ebben egy szép, romantikus történet is, ugyanakkor időnként muszáj nevetni a komikus helyzeteken, máskor meg elgondolkodni a lélek mélyét kutató párbeszédiken...

Nagyon sok jól idézhető megállapítás van a szövegek könyvben a színházról, a színészmesterségről. De az nincs benne, ki a vezető színész? Hogy érzi magát – mint a Nemzeti Színház vezető színésze?

– Attól még, hogy visszaszerződtem ide, hogy most, ebben az előadásban a nemzeti színház vezető színészének szerepét játszom, nem azt jelenti, hogy ebben a társulatban vezető színész lennék. Az én felfogásom szerint vezető színész az, aki címszerepek, főszerepek sorát játssza egy adott társulatban.

Rátóti Zoltán

Jászai Mari-díjas, Érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja.

Cegléden született 1960-ban. 1983-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán Horvai István osztályában. Pályáját a József Attila Színházban kezdte,

ahonnan 1990-ben egy évadra a kaposvári Csiky Gergely Színházba szerződött. 1991–1996 között a Budapesti Kamaraszínház tagja volt. 2000-ig szabadúszóként dolgozott, majd a Szolnoki Szigligeti Színházban folytatta. 2002 és 2011 között, 2016-tól újra a Nemzeti Színház társulatának tagja. Közben igazgatóként vezette a kaposvári Csiky Gergely Színházat.

Játszik a Rátóti Klubzenekarban és a Neil Young Sétány elnevezésű formációban, *Csodalépés* címmel szólólemeze jelent meg.

2006 és 2011 között az őrségi kistelepülés, Magyarország polgármestere volt, ahol templomot épített, fesztivált szervez.

A Nemzeti Színházban a *Csíkсомlyói passió* mellett a *Szent szörnyetegek* és a *Pogánytánc* című előadásban lesz látható a 2017/18-as évadban.

Nem nehéz újra alkalmazottnak lennie annak, aki már volt vezető?

– Én döntöttem úgy, hogy feladom a kaposvári színház vezetését, hogy több időm maradjon a családomra. Az nagyon jólesett, amikor Vidnyánszky Attila szerződést ajánlott, és 2016-ban visszakerülhettem a Nemzeti Színházba. Nekem érzelmileg is nagyon fontos, hogy a Nemzetiben játszhatok. Beléphettem egy nagyon erős társulatba, ahol ez a második szerepem. Az előző évadban a *Csíkсомlyói passió*ban Péter apostol voltam, és az idén megkaptam ezt a főszerepet.

Aki a főszerepeket kapja, az lesz a vezető színész?

– Én inkább „középen álló” színészről beszélnék. Olyan szereplő, aki körül bonyolódnak az események, aki ott van a konfliktushelyzetekben, aki meghatározza a cselekmény menetét. Régebben a prózai színházakban is beszéltek karakterszínészekről, epizód szerepekről... Időnként memoárookban lehet ilyeneket olvasni, hogy nincs kis szerep, csak rossz színész... Ugyan már! Hogyne lennének kis szerepek?! Ezekre is szükség van. És vannak, akik ezekben zseniálisak. Hogy kire milyen szerepeket osztanak, olyan sok mindentől függ! Alkattól, kortól, felkészültségtől, szerencsétől...

A skatulyától!

– Jogos a megjegyzés! Annak idején azért mentem el a József Attila Színházból Kaposvárra, mert féltem a beskatulyázástól. Sorra kaptam a szerepeket zenés vígjátékokban. Örültem a sikernek, de nem szerettem volna, ha bennragadok ebben a kicsit cukormázos mesevilágban. Mivel prózai szakon végeztem, úgy éreztem, másra is képes vagyok.

„Ez a mi tragédiánk: vagy adódik egy nagyszerű szerep a bozzávaló darab nélkül, vagy egy jó darab, amely fölfalja a színészt” – mondja most a darabbeli felesége, aki szintén színész. Jó darab? Jó szerep?

– Horvai István és Kapás Dezső úgy tanított bennünket, mindennek neki kell futni, minden feladatot meg kell oldani. Áldom a sorsot, hogy hozzájuk kerültem a főiskolán. Talán ennek is köszönhető, hogy bennem nem válik szét, nem választódik el erősen a jó darab, a jó szerep, a jó rendezés... Szerencsére sok jó darabban játszhattam jó szerepet, és persze néha szenvedtem is, mert nem érintett meg a dráma, vagy nem volt jó az előadás...

Peer Gynt esetében sikerült az azonosulás! *Peer Gynt élete – az én életem*. Ez volt a címe a Magyar Művészeti Akadémián tartott székfoglalójának. Még mindig ő van az első helyen?

– Amikor 2002-ben Schwajda György, a Nemzeti Színház akkori igazgatója felhívott, hogy én játszom majd a címszerepet, nagyon megörültem. *Peer Gynt*, ez az önmagát kereső, álmokat kergető, újabb és újabb célokat hajszoló figura több, különböző élethelyzetbe kerül, és a színészi pályának is az a különleges adománya, hogy több életet is végigélhetünk. Ezért mondtam azt, hogy *Peer Gynt* élete az én életem.

Dér András rendezővel

A *Szent szörnyetegek*ben a darabbeli felesége azt tanácsolja a pályakezdő színésznőnek, hogy tartsa távol a színházat az élettől!

– Én is igyekszem óvni a magánéletemet! Volt olyan időszak, amikor a színház teljesen betöltötte a mindennapjaimat. Az összes energiám a színházra ment el. Másra nem is figyeltem. Most viszont már szeretnék minél több időt a családommal tölteni. Szükség is van rám, hiszen a feleségemmel öt gyermeket nevelünk. Miután megszületett a két közös gyermekünk, mindennél fontosabb lett számomra az apaszerep, ha szabad egyáltalán szerepnek nevezni ezt a csodát. A színházból csak azt viszem haza, amit muszáj.

Az is benne van a *Szent szörnyetegek* szöveggönyvében, hogy a nagy színész a színpadon játszik, a rossz színész az egész életét végigszínészkedi. Ebben a darabban a színészek a civil életben is állandóan klasszikus darabokból idéznek!

– Színészházaspárok esetében talán gyakrabban előfordul, hogy ott-hon is idézgetnek a színházban játszott darabokból, bár nem hiszem. Nekem először furcsa volt ez a sok színdarab idézet, de aztán ezek feloldódnak, új értelmet nyernek az előadás során.

Ha máshonnan nem, ebből a darabból azt is megtudhatjuk: a színészek nagyon szeretik, ha magasztalják őket!

– Ki nem szereti, ha megdicsérik?! Mindenkinnek jólesik, ha elismerik a munkáját.

Olvasa a kritikákat?

– Nem olvasok kritikákat. Vagy csak nagyon ritkán. Amíg a kaposvári színház igazgatója voltam, igyekeztem mindent elolvasni. Tudnom kellett, mások hogyan vélekednek rólunk, hogyan ítélik meg a társulat színészeit, működésünket. Magam miatt már régen nem olvastam vol-

na semmit. Egy idő után rá kellett jönnöm, teljesen fölösleges erre pazarolnom az időmet. Írjanak bármit, attól még nem fogom másképpen játszani a szerepem. Ráadásul a sok-sok személyes indulat, nyilvánvaló elfogultságok miatt sem akarok a kritikákkal foglalkozni.

Ebben a mostani darabban már a virtuális valóság is erősen keveredik a valódival...

– Erre csak azt tudom mondani, hogy gyakran eszembe jut a kérdés: vajon mi lett volna, ha annak idején nekem is annyi információ között kellett volna eligazodnom, mint amennyi a mai fiatalokhoz eljut. Persze, amikor én még ilyen idős voltam – 1978-ban érettségiztem –, egy hermetikusan elzárt közegben éltem, ráadásul egy vidéki városban, Cegléden. De abba az egyszólamú világba is belekeveredtek a hamis hangok. Nekem szükségem volt segítségre. Ezért reménykedem, bár az is lehet, hogy csak az idealizmusom mondatja velem: a mai fiatalok is meg fogják találni a kapaszkodókat, és fel fogják ismerni, mi helyes és mi nem.

A generációs különbségek is ott vannak a *Szent szörnyetegek* történetében. A színpadon kívül mennyire érzékeli ezt?

– Időnként eltúlozzák a generációs különbségek jelentőségét. Nekem ez nem okoz gondot. Itt a Nemzeti Színházban sem tapasztalom, hogy ebből bármilyen probléma adódna. Amikor mi voltunk fiatalok, akkor is voltak idősebb kollégák. Már főiskolásként olyan nagyszerű művészekkel találkozhattunk a Vigszínházban, mint Ruttkai Éva, Darvas Iván, Páger Antal vagy Tahi Tóth László. Hozzájuk képest akkor mi

Nagy-Kálózy Eszter, Rátóti Zoltán, Herpai Rita rendezőasszisztens és Bukta Imre képzőművész, a Szent szörnyetegek díszleteinek tervezője

voltunk a fiatalok, és mi is habzsoltuk az életet. De aztán – bizonyos kor után – az ember visszafogottabb, csendesebb lesz. Talán még bölcsőbb is egy kicsit.

– Florent, a *Szent szörnyetegek* színésze nem akar Hollywoodba menni, nem akar filmet forgatni!

– Ha én lennék Florent, szívesen elmennék Hollywoodba! Én, Rátóti Zoltán itthon is örülnék egy jó filmszerepnek.

Milyen lenne az a jó filmszerep?

– Mint például Máté János ingatlanügynök Miklauzic Bence *A zöld sárkány gyermekei* című filmjében.

Lenne közte akár napi sorozat is!? *Szomszédok? Életképek?*

– Ezeket a sorozatokat szerettem. Tudom, sokan vannak, akik fanyalognak, ha ezek szóba kerülnek, mégis szívesen nézik az ismétléseket is.

Hősünk, Florent azt mondja: „Rühellem a médiát!” Elutasítja a reklámot, a hírverést. Florent nem szereti a sajtót!

– Én sem! Utálok magamról beszélni. Nem szeretem ugyanazt elmondani újra és újra, hogy miért szeretek gitározni, és hogy kerültem az Őrségbe, vagy miért lettem polgármester, aztán színházigazgató... Néha már unom saját magamat. Az alkotás folyamatáról pedig nem könnyű beszélni. De be kell látnom, hogy szükség van a sajtóra, a hírverésre. Hiába csiszolunk mi mindennap egy gyémántot, ha senki sem tud róla. Persze, nagyon igaza van a darabbeli színésznek, amikor azt mondja, az elhamarkodott nyilatkozatok tönkre is tehetik a művészi renomét. „Kikottyantunk ezt, azt, és vége, már nem mi irányítjuk a saját sorsunkat.” Ezért nem szeretek nyilatkozni, ezért vállaltam olyan nehezen ezt a beszélgetést is.

Mi tagadás, én is félttem ettől a beszélgetéstől...

– Olyan félelmetes lennék?!

Nem Rátóti Zoltántól, hanem az utóbbi hetek hírei miatt félttem...

– Tudtam, hogy szóba kerül a zaklatás! Poénkodtunk is a kollégákkal, hogy biztos erről is beszélnem kell majd a Cocteau-darab kapcsán.

A Cocteau-darab azzal kezdődik, hogy egy fiatal lány beállít ennek a bizonyos vezető színésznek a feleségéhez, hogy az asszony férje az ő szeretője. Igaz, utána azt is mondja, hogy hazudott...

– Nem derül ki egyértelműen, hogy mikor mondott igazat ez a lány. A szerző is csak lebegtetni a megcsalás gyanúját. De zaklatásról a Cocteau-darabban nincs szó. És az előadás sem akar reagálni ezekre a napi hírekre.

A *Szent szörnyetegek* szereplői színészek. Szentek vagy szörnyetegek?

– Az én értelmezésemben a színpad szentségéből kell kiindulnunk. Innen erednek azok a katartikus élmények, amelyek a megtisztuláshoz, a feloldozáshoz vezetnek. Néha persze szörnyű helyzeteket kreálunk, de ha sikerül felmutatnunk a hihető igazságokat, akkor értelme lesz annak, amire feltettük az életünket.

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Figaro házassága, avagy egy őrült nap emléke

sorskomédia két szünettel

Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais Figaro házassága című drámája nyomán Sardar Tagirovsky és Sényi Fanni ötlete alapján írta Sényi Fanni

ALMAVIVA GRÓF, az Éden Vállalat elnöke – SCHNELL ÁDÁM
ROZINA, a gróf felesége – SZÜCS NELLI
FIGARO, a gróf személyi titkára – KRISTÁN ATTILA
SUZANNE, a grófné szobalánya – BARTA ÁGNES
MARCELLINA, bioszoláris építész – SÖPTEI ANDREA
ANTONIO, gondnok és kertész a gróf birtokán – SZARVAS JÓZSEF
CHÉRUBIN, a grófné keresztfia – BERETTYÁN NÁNDOR
BARTOLO, agykutató – TÓTH LÁSZLÓ
BAZILIO, zenetanár – BORDÁS ROLAND
FANCHETTE, szobalány, Antonio lánya – KATONA KINGA
PEPITO PEPITÁNEZ, színész – RÁCZ JÓZSEF
SEBASTIÁN, az Éden Vállalat kutatója – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ
DOMINGO, tudatos-álom kutató – SZÉP DOMÁN e. h.
ADAM, az Éden Vállalat tulajdona – NAGY MÁRK e. h.
EVA, az Éden Vállalat tulajdona / GÉSA – SZABÓ NIKOLETT e. h.

Díszlet: Dobre-Kóthay Judit // Jelmez: Bajkó Blanka-Aliz // Zene: Katona Dávid // Zenei szerkesztő: Katona Dávid, Sardar Tagirovsky // Video: Nagy Bianka // Operatőr: Gráts Márk // Dramaturg: Sényi Fanni // Ügyelő: Dobos Gábor, Lencsés István // Sógó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kolics Ágota

Rendező: SARDAR TAGIROVSKY

mikor? hol?

ŐSBEMUTATÓ: 2017. november 10.

további előadások: december 12. – 19 óra • Nagyszínpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

FIGARO HÁZASSÁGA, AVAGY EGY ÓRÜLT NAP EMLÉKE

Egy nem is olyan távoli jövőben Spanyolország nagyhatalommá vált egy Éden nevű vállalatnak köszönhetően. A cég a mesterséges intelligencia fejlesztésével foglalkozik, elnöke Almaviva gróf. Az ő alkalmazottja Figaro, akinek menyasszonyával szemben a gróf az első éjszaka jogát kívánja érvényesíteni... A digitális forradalom közepette is létezik egy pár, Figaro és Suzanne, akik kilépnek a játszmák és a pletykák megszokott köréből. Részei leszünk Figaro álmának, újraéljük vele a múlt egy szeletét: az esküvő napját, egy őrült nap emlékét.

Tímár József szobra a Nemzeti Színház parkjában olyan, mintha a színész éppen elhurcolkodna a teátrumból. Ballag a kerti úton két túlméretezett táskájával, hátat fordít a furcsa épületnek. *Az ügynök halála* 1959-es előadásának főszereplője három évvel az '56-os forradalom leverése után játszotta el Arthur Miller tíz évvel korábban írott darabját az amerikai álom ellentmondásosságáról. Az sem lehetett véletlen, hogy éppen ez az előadás volt az első élő televíziós színházi közvetítés – parádés szereposztással.

A forradalom emléke nem csak a fejekben élt, a budapesti utcákon látszottak még a harcolt nyomai, az itthon maradottak közül sokan aggódva várták a leveleket, vagy hallgatták titokban a Szabad Európa szívküldi műsorát arról, hogy rokonaik, barátaik megtalálták-e már helyüket Nyugaton, sokan közülük az Egyesült Államokban. A hazai propaganda gépezetnek nyilván jól jött, hogy épp egy felkapott amerikai szerző, ráadásul a bemutató idején épp a legendás diva, Marilyn Monroe férje, ilyen lesújtó képet fest a korlátlan lehetőségek hazájának mindennapjairól. A *„kritikai realizmus mesterműve”* – áradozott a Népszabadság hasábjain Rényi Péter, aki szerint Miller *„a maximumát tette meg annak, amit a kapitalizmus polgári kritikusa megtehet”, „amelyen túl már csak a szocializmus van, és más nem is lehet.”*

Ám hiába minden ideológiai sugallat, az '59-es előadás sokkal inkább Tímár József legendás alakítása, semmint az amerikai társadalomkritika miatt maradt meg a nézők és a színháztörténet emlékezetében.

A Nemzeti mostani előadása tudatosan épít a nagy színészi hagyományra, a személyiség erejére. Blaskó Péter Willy Lomanje hálál jutalomjáték, melynek kapcsán azonban nem könnyű eldönteni, hogy az előadás célja voltképp mi is: felidézni a korabeli amerikai kisembert, esetleg megidézni egy korábbi előadást, vagy általánosabb mérleget vonni: hogyan is állunk a saját álmainkkal és álmodozásainkkal, hiteinkkel és hitelességünkkel? Mindazon kétségekkel és reményekkel, amit a pillanatok alatt elmúló élet, s különösen annak második fele könyörtelenül élénk sodor, vagy amibe ki-ki önmagát sodorja bele féktelensége, nagyravágyása, vagy épp lustasága, kényelmessége által. Ha az előbbi lenne a cél, akkor kár volt például kijavítani a szövegben a mérföldet kilométerre – ha már a napjainkra teljesen ismeretlen amerikai autómárka emlegetése megmaradt. Ha inkább az ál-

Pröhle Gergely

„A Nemzeti Színház mostani előadása tudatosan épít a nagy színészi hagyományra, a személyiség erejére...”

Néhány illúzió

lánosítás volt a cél, akkor viszont lehet, hogy a szöveg korszerűsítésére lett volna szükség. A párbeszédtek tétovasága a legkevésbé az előadás szürreális részleteiben tűnik fel. Ben bácsi Bodrogi Gyula alakításában amúgy is olyan ideálként jelenik meg, amiről nehéz eldönteni, hogy valóban létezett-e egyáltalán. Viszont a színészlegenda színpadi jelenléte, a jellegzetes hang megidézi – az idősebb nézőkben legalábbis – mindazt, amit életünk során láttunk, hallottunk tőle, a *Külvárosi legendától* kezdve a *Macskafogó* szinkronhangján át egészen a *Jamaikai trombitásig*.

Az előadás főszereplői mögött gazdag életmű áll, sokat láttuk őket, alakításuk hitelességét a „személyes ismeretség” ugyanakkor nem mindig segíti. Az idősödő Blaskó Péter rokonszenves alakja támogatja a százalmas, sajnálatra méltó Loman megformálását. De amikor a saját álmait a gyerekein behajtani akaró erőszakos frátert alakítja, a régi „ismeretség” és jovialitás inkább elvesz a játék erejéből.

A színházi élet mostanság botrányoktól hangos. A sors sajátos fintora, hogy a közismert Dustin Hoffmannt épp azzal vádolták meg, hogy *Az ügynök halálának* 1985-ös filmforgatása idején, épp Loman kosztümjében tett tisztességtelen ajánlatot egy 17 éves lánynak. Amerikai álmok, illúziók törnek össze, köztisztvisletben álló személyek nimbusza foszlik szét, és a folyamat nyilván folytatódik.

A végén aztán majd semmi nem marad. Hacsak az a ház nem, amit az előadás elején – mint Tímár József a két ikonikus bőröndjét – Blaskó Péter vonzsol be a színpadra, hogy aztán Loman halála után a családja a szabadság netovábbjaként ünnepelje a lakhelyük pénzügyi tehermentességét. Ezzel azonban

nehezen éri be az ember. Néhány illúzió megmaradása olykor üdvös, néhány légvár építése talán hasznos lenne.

a szerző a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója

„...kézenfekvő: *Az ügynök halálával benne vagyunk mélységesen a magyar mindennapok szövetében.*”

Wilhelm Droste

Remélő öncsalás

Erős volt az első kép, a kezdet: Willy vonszolja a házat, halálfáradt testével, bekötve, befogva elé a hámba, mint egy szerencsétlen öreg számár. Ez a kép meg fog maradni a fejemben, benne van az egész dráma.

Ez jó és rossz hír is egyben.

A rossz benne az, hogy az erős kezdőkép után én nem nagyon éreztem fejlődést, mozgást, kibontakozást. Ez lenne pedig a rendezés lényege, lehetősége, feladata. Ha a néző az akárhányszor látott, jól ismert történetet úgy követheti nyitott szemmel, figyelve minden szóra, hogy tanúja lehet ott és akkor az emberi vergődésnek, akkor – jó esetben – a színpadi igazság valami titokzatos úton átcsúszik a nyitott nézőbe, minden lélekbe másképpen.

Nem tudom igazán, hogy miért nem jött létre ez a csodálatos varázs ezen az estén. Nem a főszereplőn, a még így is lenyűgözően, ártatlanul hiteles Blaskó Péteren múlt.

Nálam talán főleg azért nem jött létre a varázs, mert nem éreztem, nem fedeztem föl semmi igazi mélyebbre creszkedést. Főleg most, ahogy írok, térben és időben távolabb, egyetlen, de egyenetlen hitelességű nagy állókép maradt meg bennem, egy csendélet, ez a szerencsétlen számár.

Látom a végtelen kilátástalanságot, de sajnos nem többet.

Talán mégse volt olyan jó dramaturgiai fogás ezzel a képpel kezdeni, mert az a vége. Az előrehúzott vég mint kezdet, kockázatos vállalkozás, mert még kell bírni utána meggyőzőerővel, találékonysággal, ennek híján nem alakulhat élő dráma, csak helyben futunk, és megrendülés helyett elfáradunk, nem is pontosan tudjuk, miért.

Már az első jelenet sem stimmelt. Hiányzott a vergődő erő, a még működő illúzió, az az amerikai, optimista vakság, a remélő öncsalás. Akkor még van vesztenivaló, indul a dráma. Még nincs vége. De nem ezt láttam.

Olvastam, hogy a rendező, Csiszár Imre nem tervezett semmiféle aktualizálást, aminek őszintén örültem. Az igazi aktualitás ma-

gától kibontakozik. Minden rásegítés csak akadály, erőszak, műanyag.

Pedig kézenfekvő: *Az ügynök halálával* benne vagyunk mélységesen a magyar mindennapok szövetében. Amióta ismerem a magyar társadalmat (mint szemtanú, 1974 óta), mindenütt a Lomanhoz hasonló hajsztolt „ügynököket” láttam, tömegével. A hajsztoltság jelmeze minden évben változott, de a hajsztoltság maradt. 1974-ben még sok helyen vidámnak tűnt ez a szomorújáték. Mindenkinek volt másodállása, össznépi verseny folyt, hogy ki tudja jobban átverni a munkaadót (általában a szocialista államot), minimális erővel maximális pénzt kihozni ebből a játékból.

A többség részt vett ebben a szlalom-versenyben, szinte büszkén, vidáman, mint ha ez lenne a legnormálisabb dolog a világon. Csak közben tönkrementek a házasságok, sokan haltak meg fiatalon, folyt az alkohol, a cigarettafüst természetesebb volt, mint a levegő.

1989-ben azt hittük, most fordul a világ, most normális lesz minden (Európa): egy munkahely, egy fizetés, egy élet. Egy élet lett, de most mindenki talán még jobban hajsztolt ügynök a „saját” életében, mint bármikor, függetlenül attól, hogy gazdag vagy szegény, népi vagy urbánus, uralkodó vagy alattvaló, vezető vagy vezetett.

Örültem a szöveghűségnek. Ez is szokatlan már a mai színházi világban – tombol általában a fatális aktualizálás. De ezen a területen is gond támadt: a fiúk például számomra túl fiatalok voltak, túl gyerekesek, éppen ezért dramaturgiailag talán mégis bele kellett volna avatkozni a szövegbe, és rövidíteni. A szöveghűség a díszlettel együtt a darabot túlságosan egy bizonyos történelmi múlt felé tolta, ahonnan alig maradt visszatérés a jelenbe. Pedig a világ jövőjéről van szó, az ember be van zárva a saját „ügynökségébe” – nemcsak Magyarországon.

A színjáték számomra ezen az estén sajnos hűvös távolságban maradt, nem ugrott át a szikra a múltból a jelenbe. Akárhogy gürcölt Blaskó Péter valódi Willy Lomanként munkahelyén, a színpadon.

*a szerző irodalomtörténész, író, műfordító,
az ELTE oktatója*

IFJÚSÁGI PROGRAMOK A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

1. KÖLYÖKNAPOK A NEMZETIBEN

Minden hónap egy-egy vasárnapján, ünnepekhez, eseményekhez kapcsolódóan szervezzük ingyenes Kölyöknapjainkat, ahova az óvodás és kisiskolás gyermekeket a szüleikkel együtt várjuk. A Kölyöknapokon a színpadhoz kapcsolódó kézműves-programok, színházi előadás vagy koncert várja vendégeinket!

2. ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

Az immár országos mozgalommá vált ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK ÜNNEP-en középiskolás színjátszó csoportok – minden évben új témát kapva – munkájukat, tanárai és a színház mentorai által segítve, minden év januárjában színházi gálán mutatják be a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

3. NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A négyfordulós vetélkedő során négy fős, középiskolás csapatok mérik össze tárgyi tudásukat, kutatóképességüket, kreativitásukat. Az első három forduló az interneten zajlik, a döntőre – értékes nyereményekért – a színházban kerül sor. Az elmúlt évek vetélkedőinek feladatai és azok megoldásai a nemzetiszinhasz.hu/vetelkedo oldalon hozzáférhetők.

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősétől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhasz.hu

4. SZÍNHÁZ PEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

Előadásainkhoz ajánljuk két- és háromlépcsős színházpedagógiai foglalkozásainkat. tizenöt-tizenhat fős, általános és középiskolás csoportoknak az előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a látottak mélyebb megértését segítő, egy-egy órás foglalkozást tart színházpedagógusunk. Ajánljuk a János vitézhez, a Csongor és Tündéhez, a Szentivánéji álomhoz, valamint idei bemutatóink közül a Bánk bánhoz, az Egri csillagokhoz, az Úri murihoz és a Cseresznyés kerthez!

5. RÁHANGOLÓ

Az előadás előtt egy órával a produkció dramaturgia és/vagy rendezője mintegy negyven perces bevezető beszélgetést tart az iskolai csoportoknak. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ülnek be az előadásra, figyelmesebben figyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

6. KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

Az előadás után a színészek és az előadás dramaturgia találkoznak az iskolai csoportokkal, és beszélgetnek a darabbal kapcsolatos élményekről. A mintegy harminc perces találkozón közös fotózásra, dedikálásra is alkalom nyílik. A programra legalább huszonöt fős iskolai csoportok jelentkezését várjuk, legalább két héttel az előadás előtt!

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető Pintér Szilviától, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősétől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhasz.hu

7. KULISSZAJÁRÁS

A csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával, az előadás előtt nyílik rá lehetőség. Mintegy negyven perces séta közben bemutatjuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket és egyéb „háttérdekségeket” is. Egyszerre legfeljebb harminc diákot tudunk fogadni. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

Jelentkezés a kulisszajárásra:
latogat@nemzetiszinhasz.hu

DIÁKJEGYEK, DIÁKKEDVEZMÉNYEK

#nemzetiadiakokert

a Nemzeti Színház új programja a 2017/2018-as évadban

Négy előadásunkat: a János vitézt, a Csongor és Tündét, a Tóth Ilonkát és a Fekete ég – A fehér felhő című darabokat diákcsoportok (és kísérőtanáraik) számára ingyenessé tettük. Célunk, hogy a magyar irodalomtörténet fontos műveit és a magyar történelem fontos pillanatait megidéző előadásainkat a lehető legtöbb diák számára elérhetővé tegyük.

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet:

3 előadásra érvényes, 3.000Ft

KASZÁS ATTILA diákbérlet:

4 előadásra érvényes, 3.600Ft

A diákbérletek bármely előadásra beválthatók, a nagyszínpadi előadások esetében a karzatra szólnak.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY

Mértéke 40% mindegyik színpadunkon, mindegyik székünkön. Igénybeviteléhez legalább 20 diák részvétele szükséges, kísérő(ik)nek 200 forintos jegyet biztosítunk.

PEDAGÓGUS JEGY

Játszó- és ülőhelytől függetlenül a jegyár-kedvezmény mértéke 40%. Pedagógusigazolvánnyal egy előadásra két jegy vásárolható!

A diákbérletek és diákjegy-kedvezmények igénybevitelére, valamint az ingyenes előadásokra történő jelentkezés, regisztráció:
jegy@nemzetiszinhasz.hu

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhasz.hu e-mail címen lehet jelentkezni. Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

Schnell Ádám, Horváth Lajos Ottó, Györgyi Anna, az előtérben Tóth Augustza

SZENVEDÉLY

Bergman életszigetei – titkok, magányok, csendek

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy sziget. De nem csak olyan tényleges, víztől ölelt parti szikla, hanem képletes is, ami az ember lelkében él. Ahova, ha megbántódik, visszavonul, és kizárja a világot. Becsukja az ajtót, és a világ kint reked, minden zúrájával, zajával együtt.

Nos, egy ilyen kis szigeten élt, halt és alkotott egy nagy, magas rendező, bizonyos Bergman. Sok felesége volt, sok szerelmet, szakítást megélt, sok filmet forgatott. Bennük van a világ is, ő is. Filmjei, írásai rólunk szólnak. Kevés szóval, hosszú, feszült csendekkel. Rólunk, mezelen, társas magányba zárt lényekről.

Egyik filmje a *Szenvedély*, amelyből a színpadi adaptáció készült.

1969-ben forgatta a filmet Bergman Fårö szigetén. Fårö (szó szerint Juh-sziget) egy apró sziget Svédországban, a Balti-tengerben, Gotlandtól északra. Bergman szigete. Itt élt 1960-tól 2007-ben bekövetkezett haláláig. A film két kisiklott életű és átmenetileg egymásba kapaszkodó emberről, egy férfiről és egy nőről szól. Meg egy jómódú, gyerektelen házaspárról Elisről és Evaról. Barátok, szeretők. Kapcsolataikat félve titkolt, elfojtott élethazugságok feszítik. Körülöttük a sziget csendje, nyugalma. Aztán egy nap váratlan és értelmetlen kegyetlenkedés történik: háziállatokat öldös le valaki. Kutyát, birkát, lovat. A közhangulat egy ártatlan ember, Johan ellen fordul. A két történet nem függ össze. De az erőszak légkörében az önigazolás is végzetes.

Ingmar Bergman a filmkészítői munkássága mellett jelentős színpadi szerző, rendező és író is. Precízen kidolgozott forgatókönyveiből

Ingmar Bergman

Szenvedély

Fordította: Kúnos László

Andreas Winkelman – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■
Anna From – GYÖRGYI ANNA m. v. ■ Elis Vergérus
– SCHNELL ÁDÁM ■ Eva Vergérus – TÓTH
AUGUSZTA ■ Johan Andersson – SZARVAS JÓZSEF

Díszlet-jelmeztervező: Berzsényi Krisztina //
Dramaturg: Kulcsár Edit // Fotó, fények: Nagy András
// Zene: Palotai Zsolt

Színpadra alkalmazta és rendezte: KISS CSABA

mikor? hol?

december 1. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

Magyarországon is több színházi előadás született. A *Szenvedély* ősbemutató, színpadon még nem játszották. A filmnovella és az eredeti dialógusok alapján készült a Nemzeti Színház előadása. Ez volt a 305. Bergman bemutató a világon.

Nagy András, az operatőr 24 tekercs régi jó filmmel, egy fekete bőrtokos fényképezőgéppel elindult Fårö szigetére a Nagy Komppal, majd a Kis Komppal, hogy a *Szenvedély*hez fényképeket készítsen. A szigetről, az egyedüllétről, Bergman fényeiről. És ha András megszomjazik, olyan kétszáz koronással fizet a sörért, amin Bergman képe látható. Ez egy mai teljesen igaz – mese.

KISS CSABA, rendező

Berettyán Nándor, Tóth Augustza

ÉDEN FÖLDÖN

Szarka Tamás zenés fantasyje a magyar Maugliról – családi előadás

– Kettészakadt világunkról szól az *Éden földön*. Arról, hogy lehet-e mégis egy, ami kettészakadt: a természet és az ember alkotta világ – mondja Bozsik Yvette, az előadás koreográfus-rendezője.

Az előadásban az első felvonás a lóp világa, a másik a civilizáció. A kettő között egy fiú, Hany Istók jelenti a kapcsolatot. Egy fiú, akitől a legenda szól: 1749 márciusában furcsa emberi lényt fogtak ki a kapuvári halászházak a Hanság lidércfényes lóp világából. Nyolc-tíz éves gyermeknek látszott, kettős szemhéja volt, és keze, lába ujjai között úszóhártya feszült. A lóp nevelte, és az emberek, akit rátaláltak, beszélni, viselkedni tanítottak, megkeresztelték, de a fiú visszamenekült a lópba. Ő volt Hany Istók.

– Azon keresztül tudjuk érdekessé tenni a gyerekeknek az előadást, úgy tudjuk felkelteni a kíváncsiságukat, ha számukra már ismert dolgokból, mozzanatokból indulunk ki. Ez ad biztonságot nekik ahhoz, hogy be merjenek és akarjanak lépni az ismeretlenbe. Ha tudjuk, hogy milyen eszközökkel – látvánnyal, trükkökkel, dallamos zenével és humorral – lehet megragadni a figyelmüket, akkor szívesen vesznek részt egy színházi kalandban. Mindezek mellett nagyon fontos a történet, a mese, a sztori – ha ez érdekes, magával ragad, akkor nagyon halásak, és hagyják magukat sodorni. A nagy kihívás számomra az, hogy mindenki élvezze az előadást, a kicsik, a nagyobbak és a szülők, különböző korú iskolai csoportok. Egy családi előadás esetében, amilyenek az *Éden földön* is szánjuk, a közös élmény öröme és boldogsága is az üzenet része.

– Mi az, ami a 18. századi Hany Istók figuráját és történetét foghatóvá teszi a mai gyerekeknek? – teszi fel a kérdést a számos remek gyerekeknek szóló előadást rendező és koreografáló Bozsik Yvette. A válasz: kell egy hős, amilyen a kitett és megtalált gyerek, aki képes szél-

sőséges körülmények között is túlélni, mert erős, leleményes, alkalmazkodó. Legyen ismerős, ami a színpadon meglevenedik: a kisebbeket és a nagyobbakat is megragadja a filmekből, a számítógépes játékokból ismerős képi világ. Ezért az első felvonásbeli lóp a fantasyfilmek, a civilizáció pedig a cyberspace virtuális terét idézi. A kettő között erős lesz a kontraszt.

A magyar Maugli történetét Szarka Tamás, a Ghymes együttes frontembere írta színpadra, és a Ghymes hamisítatlan zenei világába hív utazásra a legenda látványos, mozgalmas, színes előadás keretében.

Szarka Tamás

Éden földön

zenés fantasy két részben

Istók – BERETTYÁN NÁNDOR I Burkus (farkas) – OLT TAMÁS I
Kó (kócsag) – TÓTH AUGUSZTA I Égia (sas) – MIKECZ ESTILLA m. v. I
Várkapitány – SCHNELL ÁDÁM I Kisasszony – TOMPOS KÁTYA I
Udvari bolond – VARGA JÓZSEF I Pap/Tanító úr – VATI TAMÁS m. v. I
Fiú – NOVÁK MILÁN AMBRUS/NAGY LEVENTE

Közreműködik a Bozsik Yvette Társulat

Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Fény: Pető József

Koreográfus-rendező: BOZSIK YVETTE

mikor? hol?

december 3. – 15 óra • Nagyszínpad

6 éves kortól ajánlott

Szűcs Nelli, Földes László Hobo

BALLADA A KÉT SEBZETT HATTYÚRÓL

Két világrend, egy határokat nem ismerő szerelem és Viszockij dalai

Határokat nem ismerő, elsőprő és pusztító szerelem tombolt Viszockij és Marina Vlady között. Viszockij a szovjet színház egyik legendás fenegyereke és kultikus költő-bárdja volt, Marina Vlady pedig a francia film ünnepelt sztárja.

– Rátaláltam annak a telefonközpontos kisasszonynak, Ludmillának a történetére, aki fontos szerepet töltött be a Viszockij és Vlady közötti kapcsolattartásban. Megéreztem, hogy rajta keresztül nemcsak erről a legendás szerelemről, két művész viharos kapcsolatáról beszélhetek, de meg tudom mutatni a szovjet korszak abszurditását is a kisemberek szemszögéből. Megpróbáltam belefogalmazni ebbe a tragikomikus történetbe, ami részben fikció, az orosz nép kétségbeesett sorsát és megaláztatását is. Azt, hogy hogyan lesz egy romantikus lelkű nőből besúgó, hogyan él együtt a férjével, az egykor tehetséges, de mára lecsúszott bokszolóval – mondja Hobo, a Ballada a két sebzett hattyúról zenés előadás szerzője, az exbokszoló és Viszockij alteregójának alakítója, a dalok előadója.

A telefonközpontosok egyúttal besúgók voltak, akiknek a lehallgatott beszélgetésekről szükség esetén jelenteniük kellett. Erre kényszerül Hobo főszereplője is, akinek személyes sorsán keresztül átérezhető, hogyan egyensúlyoztak a kisemberek a szabadságvágy és a becstelenség kényszere között. A Ludmillához hasonló kisemberek számára Viszockij és dalai a lázadás és szabadság egyetlen élményét jelentették, ő testesítette meg nekik azt a reményt, hogy az élet és a szerelem többet ér, mint mindennapjaik börtöne. Ugyanakkor Ludmilla

az, aki a Szovjetunió zárt világát összekapcsolja a szabadsággal, amit Viszockij számára Marina Vlady és Párizs jelentett.

Szűcs Nelli számára írta Hobo a telefonos kisasszony szerepét, aki hallgatva a két szerelmes ember vallomásait, vívódásait, azonosul Marina Vladyval, és eljátssza életük kiemelt pillanatait, fokról fokra ráébredve, mennyi párhuzamosság van az ő és a híres színésznő sorsa közt.

– Minden embernek van egy keresztje, és Viszockij a dalaival megkönnyítette kinek-kinek a keresztviselését. Ludmilla is azt mondja róla, hogy értünk és helyettünk égette el magát – fogalmaz Szűcs Nelli.

Földes László Hobo

Ballada a két sebzett hattyúról

Játsszák: SZŰCS NELLI és FÖLDES LÁSZLÓ HOBO

Díszlet és jelmez: Ondraschek Péter

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

december 4. – 19.30 • Kaszás Attila Terem

ifj. Vidnyánszky Attila, Trokán Nóra

HIPPOLÜTOSZ

A szerelem istencsapás – antik dráma mai köntösben

Kicsoda is ez a Hippolütosz? Thészeusz és Antiópé amazonkirálynő fia. Ő az a fiú, akibe beleszeret a mostohaanyja, Phaia. Phaia neve egyet jelent a pusztító szerelmi szenvedéllyel.

Aphrodité, a szerelem istennője nem tűrheti, hogy Hippolütosz kivonja magát hatalma alól, és csak a szűz Artemisznak, a vadászat istennőjének hódol. Aphrodité tárgyilagos részvétlenséggel avatja be a nézőt, hogyan áll bosszút a fiún, mit tett ennek érdekében eddig, és mik a következő lépések. Az istennő Phaiaért választja bosszúja eszközeként. A nő, férje távollétében, meglátja Hippolütoszt, és halálosan beleszeret. A szerelem istencsapás, a szerelem képtelenség, mondja Brecht, több mint kétezer évvel később. Az emberi természet nemigen változott. Phaia is tisztában van vele, hogy ez a szerelem képtelenség, az istencsapás pedig egészen konkrét.

Ez a szerelem reménytelen és törvénysértő.

Hippolütosz úgy akar meghalni, ahogy született. Tisztán, szűzen. Viszonzásra hát egyáltalán nem számíthat. És a házasságtörés és vérfergetés bűnének gondolata gyötri. Nem eszik, nem alszik, nem beszél. Meg akar halni. Dajkája addig erőszakoskodik, amíg csak elárulja ma-

gát. A Dajka életpárti, megoldást keres, és próbálja megkeríteni neki a fiút. Hippolütosz durván visszautasítja Phaiaért, aki megöli magát szegyenében, de a fiút is magával rántja. Búcsúleveleiben megvádolja Hippolütoszt, hogy meg akarta erőszakolni. Thészeusz fájdalmában meg se hallgatja a fiát, megátkozza és száműzi. Az átok gyorsan fog, Hippolütoszt, ahogy elhagyja a várost, halálos baleset éri – lovai pusztítják el.

– Az istenek emberi tulajdonságok végletes megtestesítői – mondja Zsótér Sándor rendező. – Kicsit sértődékenyebbek, kicsit meggondolatlanabbak, kicsit önteltebbek, mint mi. Ugyanakkor hétköznapiak, vagyis olyanok, mint az emberek. Igazából hiú és duzzogó gyerekek. És kirekesztők, ahogy szenvedélyesen élnek vagy visszaélnek a hatalmukkal. Ha Aphrodité elpusztítja Artemisz rajongó hívét, Hippolütoszt, mert nem imádja őt eléggé

Aphrodité győzelmeskedik.

De nem a szerelem győz, hanem egy emberi gyöngeségekkel, irigységgel, féltékenységgel, és sajnos emberfeletti hatalommal rendelkező erő. Megöli azt, aki nem tud szeretni, és azt is, aki igen.

Euripidész

Hippolütosz

Aphrodité – TROKÁN NÓRA m. v. I

Hippolütosz – ifj. VIDNYÁNSZKY ATTILA m. v. I

Hippolütosz szolgája – KRISTÁN ATTILA I

Phaia dajkája – KRISTÁN ATTILA I Phaia

(Thészeusz felesége, Hippolütosz mostohaanyja)

– TROKÁN NÓRA m. v. I Thészeusz – TRILL

ZSOLT I Artemisz – TROKÁN NÓRA m. v. I

Kórus – MÁTYÁSSY BENCE

Fordította: Rakovszky Zsuzsa // Díslet: Ambrus

Mária // Jelmez: Benedek Mari // Dramaturg:

Ungár Júlia

Rendező: ZSÓTÉR SÁNDOR

mikor? hol?

december 7. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

A LUTHEREK

Ragtime-opera, amelyben találkozik a polgárjogi harcos és a reformátor

Martin Luther King és felesége, Coretta második gyermekük születésére készülnek, miközben a férfi folyamatosan tiltakozásokat szervez a feketék jogainak védelmében. Egy éjjel King álmot lát, melyben maga Luther, a reformátor jelenik meg előtte. Egyre sűrűsödnek a családdal szembeni fizikai fenyegetések, de King továbbra is az erőszakmentesség híve. Egy memphisi demonstráción épp Kingre vár a tömeg, aki azonban nem érkezik meg, mert agyonlőtték. A túlvilágon King Lutherrel társalog, majd egy dallal üzen feleségének. A földön baptisták és Coretta idézik föl King tanításának krisztusi hitelét. Az opera története a hit nevében történő kiállítás a mindenkori kisebbségek elnyomása ellen.

1911-ben Scott Joplin írta az első ragtime-operát. A második Ittész Tamás műve, *A Lutherek*, amelynek ősbemutatója 2017 nyarán volt a miskolci Bartók Plusz Operafesztiválon.

A történet két nagyformátumú férfiről szól: az 1517-ben kiszögeezett tételeivel a világot felforgató reformátorról, Luther Mártonról, és – elsősorban – az 1968-ban meggyilkolt Martin Luther King amerikai prédikátorról és emberjogi harcosról, aki nevét a német egyházreformálóról kapta. Bár a színpad bal oldalán úgy ült a zenekar, a vonósnygyessel bővített „dzsesszbanda”, mintha New Orleans francia negyede egyik mulatójának közönségét szórakoztatnák, mulatság itt csak a nyitójelenetben, Martin és Coretta esküvőjén van. Annak zárásaként is a napfelkeltét várják, mint a darab legvégén, amikor a meggyilkolt King már Lutherrel együtt, az égből néz le feleségére. A napfelkeltét, ami nem több, és nem kevesebb, mint egy új nap kezdete – de aki szívével is várja a fényt, az megláthatja, ahogy az angyalok szárnyán megcsillan a napsugár... A két Luther nem tett mást, csak járták azt az utat, amit hitük szerint járniuk kellett. Közös bennük a nevük és a hitük. Elin-dítottak valamit, aminek beteljesülésénél már nem lehettek ott, mégis

megváltoztatták az egész világot – olvasható Bartók Plusz fesztiválnaplójában.

Az operafesztivál vezetője, Kesselyák Gergely évek óta ösztönzi és támogatja új operák születését. *A Lutherekkel* kapcsolatban így fogalmaz: „a szerző a ragtime szórakoztató vonulatát használja fel egy történelmi sztori elmesélésére. Azt szoktam mondani, hogy semmi mást nem tesz, mint Mozart vagy Puccini. Ők is koruk szórakoztató zenéjét nemesítették magas művészetté.”

Ittész Tamás – Lanczkor Gábor

A Lutherek

ragtime-opera két felvonásban

Előadók: BIRI GERGELY, NAGY KÍRA, MUDRÁK MARIANN, KOVÁCS ISTVÁN, SÁRKÖZI-NAGY ILONA

Közreműködik a kibővített Bohém Ragtime Jazz Band és a debreceni Csokonai Színház énekkara, valamint Ács Vivien, Bodó Zsombor, Jeges Patrik, Jeges Violetta, Kállai Rella, Kovács Nikolett, Sinai Róbert, Daniel Diaz Fernandez, Gáll Kitti, Lénárt János táncosok

Díszlet, jelmez: Mészáros Zsófia // Koreográfia: Kasznai Dóra // Karigazgató: Gyülvérsi Péter

Rendező: GEMZA PÉTER

mikor? hol?

december 11. – 20 óra • Nagyszínpad

a Bartók Plusz Operafesztivál és a Csokonai Színház közös produkciója

PSYCHÉ

Szabadság, szerelem, lázadás – hét nő alakítja
Weöres Sándor titokzatos hősét

– Szabadság, szerelem, lázadás – ezek jutnak hirtelen eszembe. Mind az, ami egyszerre fölszabadító és halálos, szárnyakat ad és összetör, elpusztít. A fiatalság, az édenkert íze, aztán a betegség, az elmúlás és a halál keserősége. A művészlét, a Weöres által zseniálisan kitalált költőors. Ezekről szól a tobzódó és szertelen *Psyché*. A mű buja és szemérmes erotikája magával ragadó, Weöres mélységes emberismerete lenyűgöző – mondja Vidnyánszky Attila. A rendező a Kaposvári Egyetemen idén végzett osztályával hozta létre az előadást, amely azóta beépült a Nemzeti repertoárjába, sikerrel szerepelt a nagyszabású fesztiválon, vendég szerepelt Rómában és Fara Sabinában.

– Nagyon kollektív módon született az előadás. A diákjaimmal egy tanéven keresztül a *Psyché*-vel foglalkoztunk. Az volt a célom, hogy maguk jöjjenek rá arra, miként színháziasítható egy nem drámai szöveg, mint Weöres versregénye. Így fedezték fel egy műalkotás belső logikáját, kitapintották az energiákat, és megtanulták azt is, hogyan lehet a térben szituációkat létrehozni. Később aztán jöhetnek a jól megírt drámák, amelyekbe bele van rejtve, kottázva a szituáció, a drámai konfliktus, és ott azt kell megfejteni.

– Nem egyetlen *Psyché* történetét mondjuk el, hanem a „psychéizmusról” mesélünk, mert Weöres művében ez is benne van.

Weöres Sándor

Psyché

Játsszák: ÁCS ESZTER, BARTA ÁGNES, BERETTYÁN NÁNDOR, BERETTYÁN SÁNDOR, BORDÁS ROLAND, FÜLÖP TAMÁS m. v., KATONA KINGA, KOVÁCS ANDRÁS m. v., KRÁNICZ RICHÁRD m. v., KRAUSZ GERGŐ m. v., MIKECZ ESTILLA m. v., NAGY JOHANNA m. v., ROEHNELT ZSUZSANNA m. v., STEFÁNSZKY ISTVÁN m. v., VAS JUDIT GIGI m. v.

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

december 17. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

a Kaposvári Egyetem, a Gyulai Várszínház és a Nemzeti Színház közös produkciója

Az előadást 18 éven felülieknek ajánljuk!

Minden nőben ott él, szunnyad vagy kitörni kész a lázadó, korlátokat nem ismerő, szabadságra és szerelemre vágyó *Psyché*. Azzal, hogy nem egy, hanem sok nő játssza az előadásban, vagyis számos eltérő személyiségen keresztül mutatkozik meg, még gazdagabban tárul fel ennek a versekbe szőtt egyetlen alaknak, és magának a műnek a játékosága és összetettsége. Amit Weöres a könyvében egy alakba sűrített, mi szálakra szedtük, és színházi eszközökkel újrászőttük.

Elöl: Ács Eszter, Barta Ágnes, Mikecz Estilla; hátul: Nagy Johanna, Vas Judit Gigi

Waskovics Andrea, ifj. Vidnyánszky Attila

KÖRHINTA

Próza, zene, tánc és „fölgeng benne a szerelem”

Szerelm, föld, házasság, érdekek. Vajon melyik a fontos? A fiatalok boldogsága, vagy hogy – évszázadok paraszti törvénye szerint – egysüljenek a birtokok, amelyek majd megélhetést jelentenek egy új család számára. Szerelm? Lehet-e a pillanat boldogságára jövőt építeni? Erősebb a társadalom, a „földhöz a föld törvénye”, a józan ész, mint két ember egymás-akarása?

– A szerelemért érdemes élni, küzdeni. Hitet lehet méríteni belőle – mondja a rendező, Vidnyánszky Attila. – Ez a *Körhinta* történetének magva. Erről szól a Nemzeti Színház előadása is. Két férfi ugyanazt a lányt akarja. A lányt a szíve a szegényebbhez húzza, míg a szülei a módosabbhoz adnák. A lány a szívére hallgat. Törőcsik Mari úgy emlékszik, hogy Jean Cocteau azt mondta: a *Körhinta* azért nagy film, mert „fölgeng benne a szerelem”. A történet egyszerű, éppen ezért úgy tekintünk a *Körhintára*, mint egy görög drámára. Ismerjük a sztorit, ahogy az ókori színházban is mindenki ismerte a mítoszokat, azok szereplőit, sorsát. Nem lineárisan mesélem el a történeteket, hanem egyfajta mozaikszerűség, párhuzamosság jön létre, ami szándékosan kihagyásos, balladisztikus.

– Vagyunk ötven színészek a darabban, és van negyven táncos. Ha nyolcvan láb a csizmát és a kemény sarkú cipőt odavágja a színpadhoz, az robban. A tánc vadállati – mondja az öreg Patakit alakító Cserhalmi György. – A néptánc nem bír megöregedni. Minél ösibb, annál fiatalabb. Olyan „nyelv” – szemben azzal, amit beszélünk –, amin

Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Vincze Zsuzsa

Körhinta

Pataki István – CSERHALMI GYÖRGY m. v. / VARGA JÓZSEF I
Patakiné – SZÜCS NELLI I Bíró Máté – ifj. VIDNYÁNSZKY
ATTILA m. v. I Mari – WASKOVICS ANDREA m. v. / SZABÓ
NIKOLETT e. h. I Farkas Sándor – FARKAS DÉNES

Közreműködik a Magyar Nemzeti Táncegyüttes

Zeneszerző: Lakatos Róbert // Díslettervező: Mira János //
Jelmeztervező és dramaturg: Vincze Zsuzsa

Társrendező-Koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

december 17. – 15 óra • Nagyszínpad

egy sor ember egyet akar. Ebben az örvénylésbe ragad bele az előadás. Az életbe!

Mindazok, akik látták a *János vitéz* és a *Johanna a máglyán* rendezését, megtapasztalhatták, hogy Vidnyánszky az érzelmek sodró erejét grandiózus színpadi kompozíciókban viszi színre. A nagyszerű szereposztás mellett a produkció dinamizmusáért a Nemzeti Táncegyüttes felel. Műfajokat átívelő, a prózát, a táncot, a zenét egyesítő költői színházi előadás a *Körhinta*.

RÉSZEGEK

Fecsegnek, dumálnak – Istenről, szeretetről, szabadságról

Modell, bankár, menedzser, prostituált, fesztiváligazgató, építőipari alkalmazott. A sors különös játéka folytán a belőlük összeverődött társaság jelenik meg a *Részegek*ben. Istenről, szeretetről, szabadságról, önmaguk kereséséről beszélnek akadozó nyelvvél. Leginkább azt próbálják megfogalmazni, hogy kiüresedett, józannak tűnő világunkban van-e még helye az őszinteségnek, lehet-e valódi szeretetet találni.

A *Részegek* a mai ember, az európai civilizáció alapproblémáira kérdez rá. Arra a racionálisnak, toleránsnak és józannak hazudott életformára, amely valójában az európai ember létének értékvesztését, a szeretet, a hit, a kultúra eltűnését, a hazug ideológiákat takarja. Erről azonban csak néhány „részségében őszinte” figura képes fájdalomosan, eltorzult tudattal beszélni egyfajta apokrif gyónásként.

– Természetesen az alkohol hozta össze a darab szereplőit – mondja Viktor Rizsakov rendező. – Első hallásra talán egyszerű igazságnak tűnik a latin mondás: in vino veritas. Hogy a borban volna az igazság, az részben ironikusan értelmezendő, ugyanakkor a mámoron keresztül a világ mélyebben megismerhető, vagy mondjuk úgy: más szempontból figyelhető. Részeg állapotban az ember képes kiszabadulni önmagából, abból a valakiből, aki elfogadta már a világ szabályait, és régen bezárkózott ezek mögé a törvényszerűségek mögé, belemerevedett bizonyos szerepekbe. Gondoljunk bele, ha szeretnénk valakivel, például egy baráttal, lélekből-szívből beszélni, akkor ez az első, ami elhangzik: Gyere, igyunk egyet!

Iván Viripajev darabjában a részség inkább metafora, költői vízió. Nem az alkohol mennyisége számít, hanem az, miként tudunk megszabadulni a kötöttségeinktől, világunk korlátaitól.

Iván Viripajev:

Részegek

Mark – TRILL ZSOLT ■ Laurence – FEHÉR TIBOR ■ Gustav – KRISTÁN ATTILA ■ Lora – SÖPTEI ANDREA ■ Karl – TÓTH LÁSZLÓ ■ Linda – SZÜCS NELLI ■ Martha – BARTA ÁGNES ■ Laura – KATONA KINGA ■ Magda – ÁCS ESZTER ■ Rudolf – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Max – ifj. VIDNYÁNSZKY ATTILA m. v. ■ Matthias – BORDÁS ROLAND ■ Gabriel – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Rosa – MIKECZ ESTILLA m. v.

Fordította, dramaturg: Kozma András // Díslet, jelmez: Maria Tregubova és Alekszej Tregubov // Video-látvány: Vlagyimir Guszev

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV

mikor? hol?

december 22. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A darab jogait a henschel SCHAUSPIEL (Berlin) és a Hofra Kft. (www.hofra.hu) közvetítette.

Az előadást 16 éven felülieknek ajánljuk!

badulni a kötöttségeinktől, világunk korlátaitól. Van egy orosz mondás: a részegnek még a tenger is térdig ér. Vagyis nem fél semmitől. Egy másik mondás úgy tartja: ami a józannak a fejében van, az a részegnek a száján. Többnyire valóban nagyon zárkózottak vagyunk, és ritkán merünk olyan vágyainkról, érzéseinkről, titkainkról beszélni, amelyek valóban fontosak nekünk. Attól félünk, hogy nem értenek meg minket, vagy a társadalom elítél bennünket. Ezért az ember az életének nagy részét önmagába zárva, magányosan éli. A *Részegek* részei viszont fecsegnek, dumálnak. Istenről, szeretetről, szabadságról, önmaguk kereséséről. Arról, hogy ebben a kiüresedett, józannak tűnő világunkban van-e még helye az őszinteségnek, lehet-e valódi szeretetet találni...

Tóth László, Katona Kinga, Fehér Tibor, Nagy Mari

Trill Zsolt és Horváth Lajos Ottó

VITÉZ LÉLEK

A visszatérés és az újrakezdés meséje és derűje

– A *Vitéz lélek* az újrakezdés darabja: az első világháború után játszódik, és a másodikban íródott – mondja Vidnyánszky Attila rendező. – Amikor romokban a házunk, a hazánk, mivel lehet újrakezdeni, s főleg milyen hozzáállással? Egy számár – a darabban testi mivolt-

tában meg sem jelenő figura – a maga aláztatásával, a hátán hordott keresztjével több mint jelkép. S persze a darab középpontjában ott van még a szerelem csodája is. A mese, ami egyre inkább hiányzik az életünkben. A mese és a derű.

Tamási műve életigenlő módon akar tudósítani arról, hogy egy talpra állási folyamatban vagyunk, s hogy van tartalma és pátosza az önmagunkba vetett hitnek, hiszen ha belegondolunk, minden lepusztultságunkkal, a gátló tényezőkkel együtt mi, magyarok hihetetlenül életerős, talpra állni képes nemzet vagyunk.

A *Vitéz lélek* 1940 októberében, közvetlenül az észak-erdélyi bevonulást követően született. Bemutatója 1941. január 25-én volt a Nemzeti Színházban. A „komoly játék” műfaji megjelölésű színdarab története a visszatérés és az újrakezdés drámája. Annak az elbeszélése ez, hogy – Pilinszky szavaival élve – miként fogadja vissza „az ősi rend” a háború után hazatérőt. A maga korában Tamási ezzel a „programmal”, mely kardcsörtetés helyett arra buzdít, hogy „műveljük meg kertjeinket”, korántsem aratott osztatlan sikert. Alapállása akkor naivnak tűnt a kortársak szemében, de

Utazó Vitéz lélek

A 2013 szeptemberében bemutatott *Vitéz lélek* a Nemzeti Színház legtöbbet utazó előadása. Tamási Áron példázata vendégszerepelt már Debrecenben, Nagykanizsán, Vasváron, Sopronban, Szentendrén, Szolnokon, Csanádpalotán. A határon túl Ukrajnában (Ungvár, Munkács, Beregszász), Szlovákiában (Komárom, Királyhelmec), Romániában (Szatmárnémeti, Székelykeresztúr, Nagyvárad, Arad, Marosvásárhely, Farkaslaka, Székelyudvarhely, Csíkszereda).

a történelem nagyon hamar bebizonyította, hogy a 20. század igazi katasztrófája a „kis világok” pusztulása, a hagyományos közösségek felszámolása lett – elég, ha csak a Ceaușescu-féle falurombolásra gondolunk.

Tamási ebben a művében már nem a székely nyelvjárás szembetűnő stíuselemeivel él. Nem édes-bús népszínművet ír, hanem a magyar néplelek igazi drámáját viszi színre. Azt a párbeszédekben megragadható dinamizmust mutatja föl, s hozzá drámaíróként játékba, mely az egy nyelvet beszélő közösségeket végső soron összetartja – ahogyan a múltban, úgy reményeink szerint – a jövőben is.

Tamási Áron

Vitéz lélek

Balla Péter – Trill Zsolt I Lázár – Horváth Lajos Ottó I Ambrus – Mécs Károly / Rubold Ödön I Boróka – Barta Ágnes I Nikita – Szélyes Ferenc m. v. I Sári – Nagy Anna m. v. I Kristóf – Tóth László I Rozáli – Trokán Nóra m. v. I Panna – Tóth Augusztina I Csorba – Varga József I Büllents – Újvári Zoltán m. v.

Gyerekek: Demény Ákos, Demény Máté, Herédi Mátyás

Zeneszerző: Könczei Árpád // Díszlet: Oleksandr Bilozub // Jelmez: Balla Ildikó

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

december 27., 28. – 19 óra • Nagyszínpad

NEMZETI SZÍNHÁZ.

5-ik bérletszűnet.

Budapest, vasárnap, 1883. szeptember 30-án:

5-ik bérletszűnet.

Az ember tragédiája.

Drámai költemény. Irta MADÁCH IMRE. Színi alkalmozta PAULAY EDE. Zenei alkalmozta ERSEK GYULA. A Magyarok királyát megadta SZABADOS KÁROLY. Az új öltöztetést készítette SPANKHART ÁGOSTY és HIRSCH GYULA, a színi alkalmozást.

Előjáték:

Ar. dr. Radosz (mint) — — — — —
Gyula (mint) — — — — —
Mári (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Ádám (mint) — — — — —

Ar. dr. Radosz (mint) — — — — —
Gyula (mint) — — — — —
Mári (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Ádám (mint) — — — — —

Angolul: Tíz óra és negyven, a jelenetnek a jelenetnek.

Az első szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

A második szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

A harmadik szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

A negyedik szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

A ötödik szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

A hatodik szakasz személyei:

Ádám (mint) — — — — —
Eva (mint) — — — — —
László (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —
Károly (mint) — — — — —

Kedde 7 órakor, vége 10 után.

Rendes helyárok:

Földszint: Párhely 10 frt —
Támlászek az I.—VIII. sorok 2 frt 50
IX.—XVI. sorok 2 frt —
I. emeleten: Párhely 10 frt —
Erkölyszék 2 frt 50
II. emeleten: Párhely 8 frt —
Zártasék az I. sorok 1 frt 30
Z. és S. sorok 1 frt —
III. emeleten: Zártasék az I. sorok 1 frt — kr.
a II. sorok 40 kr.
a III. és IV. sorok 50 kr.

Jegyet válthatni a csarnokban, d. e. 10 órától 1-ig, és d. u. 3-tól 6-odfélig. Esteli pénztárnyitás 6¹/₂ órakor

Ha azon 30 bérletstulajnos előadás 5-iké, melynek az igazgatóság a bérletstulajnosokhoz csak évre kikötött, és melyek alkalmával azaz I. bérletstulajnosok, kik párhelyeket a bérletstulajnosok előadásokra meg nem váltottak (valamint a támlás-, erkély- és zártasék bérletstulajnosok) illető bérletstulajnosok csak a napilapján leírásuk mellett használhatják; másra pedig MA d. e. 11 óráig váltóztatásnak a pénztárnál rendelkezni.

Holnap, hétfőn, 1883. október 1-én bérletfolyamban:

A társaságból.

Színház 4 felvonásban. Irta: Bencsik János, fordította: Székely János.

Ezen előadásra előre válthatni jegyet d. e. 10—1 óra közt a csarnokban, a bérletstulajnosok pénztárnál, következő Árus:

Földszint: Párhely 11 frt.
Támlászek az I.—VIII. sorok 3 frt.
IX.—XVI. sorok 2 frt 50
I. emeleten: Párhely 11 frt.
Erkölyszék 3 frt.
II. emeleten: Párhely 9 frt.
Zártasék az I. sorok 1 frt. 40
Z. és S. sorok 1 frt. 30
III. emeleten: Zártasék I. sorok 1 frt. — kr.
a II. sorok 30 kr.
a III. és IV. sorok 50 kr.

Az előre váltott jegyet — darabváltás esetén — a pénz előadás végig az otti pénztárnál visszaválthatják, és az előre váltott jegyet a megváltott előadásokhoz használni kívánja, annak csupán az előre-váltást közzétett adatok szerint. — Előadás után sem a jegy ára, sem az előre váltott jegyet vissza nem vesztetik.

Műsor:

Kedden: Zöldő nő. Turella E. k. a. mint vendég. Szardán: Rousen és Julia. Csülszörök: Mesterhálok. Pénteken: Válgynék el. Szombaton: Borgia-Lauretta. — Gyöngy el. előadás. Turella E. k. a. mint vendég. Vasárnap: Az ember tragédiája. Hétfőn: Egy pártal regény.

Helynyelvény A. kőnyelvényből. (Kálap-utca 72 sz.)

Egy igazi színháztörténeti pillanat dokumentuma. Az ember tragédiáját 1883. szeptember 21-én mutatták be Paulay Ede drámai igazgató rendezésében. Az intendáns, Podmaniczky Frigyes kétkedő volt: „Tíz előadást sem fog megérni. Jó lesz, ha tízszer megtölti a színházat. Kárba vész a sok díszlet, a sok ruha, a sok fáradtság!” Paulay ezt jegyezte fel naplójában: „Legszebb diadalaim legnagyobbját ünnepeltem. Az Ember Tragédia hatalmasan sikerült.” Haláláig, 1894-ig 97 estén szerepelt a Tragédia a Nemzeti műsorán. Madách művét a következő évtizedekben a Nemzeti minden nagy igazgatója, rendezője színre állította. 2002-ben is a Tragédia volt az új, immár állandó színházépület nyitóelőadása.

Különféle politikai berendezkedések és rendszerváltások, forradalmak és háborús idők, szabad és békés korszakok alatt mindig kitüntetett szerepe volt a Nemzetinek. Története sok fordulattal kanyarog 1837 óta a Nemzeti Színház új épületének 2002-es megnyitását egészen a mai napig. Hónapról hónapra jelentkező sorozatunkban ezt az utat járjuk végig.

nemzeti-történet | **harmadik rész**

150

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET
180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

ARANYKOR

A meiningenizmus a Nemzetiben - az 1860-as évektől a Millenniumig

A Nemzeti Színház aranykorához vezető úton a romantika eredményeit őrző intézmény valamikor az 1860-as évtized második felében indult el. A következő harminc esztendő azonban új pozícióba is helyezte az intézményt. A polgárosodás kiteljesedésével a színházi rendszer jelentős átalakulása következett be, s ehhez a korábban elvitathatatlanul kitüntetett helyzetben lévő színháznak alkalmazkodnia kellett.

A Nyugat-Európa színpadain megjelent társalgási színművek itthon is helyet hódítottak a repertoáron, s lassan elkezdődött a romantikus előadási stílus természetesebbé formálódása. A dobozszínpadra kerülő új díszlet-típus, a mennyezettel ellátott zárt szoba is hozzájárult ahhoz, hogy a színpadi beszéd közeledhetett a hétköznapi társalgás hangerejéhez, ritmusához. A nézőtéri széksorokban ülők számára egyre inkább a valóságérzés illúzióját kelthette a franciás, úgynevezett jól megcsinált színművekben (*pièce bien faite*) látható színészi alakítások sora, illetve a látványkörnyezet (a díszletek, a jelmezek). Ugyanakkor a közönség ünnepelte a romantika nemzeti színműirodalmának legjelentősebb műveit, amikor azok hosszú tiltás után ismét színre kerülhettek.

A meiningeni stílus

Ez idő tájt indult a szászországi Meiningenben működött városi udvari színházból egész Európát meghódító, a kor játékmódját, műsorrendjét és stílusesszégeit is megújító irányzat, a színpadi historizmus, a meiningenizmus. A meiningeni színházat fölépíttető, társulatot szervező, majd kontinens-szerte turnékat vezető herceg, II. György díszlet- és jelmeztervező volt, mellette Ludwig Chronegk működött rendezőként, dramaturgként, s együttesük egészen új elveket állított föl a színházi illúziókeltés mind magasabb fokának eléréséhez. Az irányzat a romantika és a naturalizmus közötti mezsgyén helyezhető el, mondhatnánk akár romantikus realizmusnak is. Lényege, hogy a klasszikus értékű szövegeket nagy hatású látványelemekkel (építészeti díszletekkel, történetileg hiteles jelmezekkel, látványos és mozgalmas

tömegjelenetek komponálásával), a legkorszerűbb fénytechnikával – előbb gáz-, majd villanyvilágítás alkalmazásával – adják elő, s ezzel összművészeti élményt nyújtanak.

A drámaszöveg tiszteletében időnként odáig mentek, hogy nem húzták meg azt, még ha a színpadi gesztusok és látványelemek fölöslegessé tették is a szavakkal elmondottakat – például Shakespeare új német fordításai esetében. (Hiszen Shakespeare korában minden lényeges elem a szövegben jelent meg, nem lévén az egyes művekhez készülő önálló művészi látványkeret.) Az egyes kiemelkedő színészi alakítások helyét (s nem a társulat tagjainak kisebb tehetsége okán, hanem elvi alapon) az „együttesjáték”, az ensemble vette át. A rendezőnek mindezen elemek egységét kellett biztosítania.

A díszletművészet

A rendező feladatkörének elkülönülését a színjáték szerzőjének-fordítójának, dramaturgjának (azaz színre alkalmazójának) vagy épp a színésznek a feladataitól a díszletművészet önállósulása követte. Ennek a differenciálódási folyamatnak volt az eredménye, hogy a pályáját 1834-ben Pest-Budán színészként kezdő, majd a Nemzetiben drámaszerzővé, termékeny fordítóvá, később a színház titoknokává (titkárává) és rendezőjévé avanszált Szigligeti Ede (1814–1878) 1873-ban megkapta a drámai igazgató státuszát. 1868-tól pedig a Nemzetibe szerződötték Lehmann Mórt, a németországi születésű, osztrák és német, majd hazai német színpadokon működött díszletfestőt és -tervezőt, aki itthon az első nem kulisszás szobadíszletet tervezte (nyomában fia, valamint az első magyar díszlettervező-dinasztia alapítója, Spannrafft Ármín Ágoston nevét kell említenünk).

A díszletművészet ekkoriban már nem kizárólag a vásznak festői-képi hatásával, hanem a tér építészeti elemeivel, emelvényekkel, lépcsőkkel is operált, a meiningenizmus szellemében kerülték a szimmetriát, ugyanakkor részletgazdag, az egyes darabok egyedi világát megidéző látványt alkottak a tervezők. Ez a korábbi időszakok, a ván-

A kor nagy technikai újítása: a villanyvilágítás, amely a Tragédia 1883-as bemutatójára készült el

Tűz, víz, villany

A mai Astoriánál álló Nemzeti épületének megújítása (amelyet az 1837-es megnyitáskor ideiglenesnek terveztek) elodázhatalanná vált. Az üzemi területet növelni kellett, ám a díszletraktár 1871-es leégése még nagyobb problémára utalt: az épület tűzveszélyes volt. Az átépítésére 1875-ben került sor, amikor Szkalnitzky Antal tervei szerint homlokzatát belesimították a már kiépült házsorba és két oldalon egy-egy bérházi szárnyat csatoltak hozzá. Amikor 1881-ben a bécsi Ringtheaterben hatalmas tűz pusztított épületet és embereket, komolyabb tűzbiztonsági átalakításokra is sort kerítettek. Vasfüggönyt szereltek be, hogy tűz esetén el lehessen zárni egymástól a színpadot és nézőteret. A munkálatok részeként és következményként a korábbi 1672 férőhely helyett az átalakítás után csak 966 maradt, és új vészkijáratokat nyitottak. A színház mögötti részek – a Múzeum körút felé néző díszletraktár, a hátsó színpad és az öltözők – területén tűzivíz-hálózatot és -tárolót létesítettek.

1882-ben előbb kísérletileg, majd a következő év őszétől az egész épületre kiterjedően bevezették a villanyt (aminek nem kis szerepe volt *Az ember tragédiája* sikerében).

A következő átalakítás a még mindig faserkezetű alsó színpad és a méltatlanul szűk és rossz körülményeket biztosító öltözői szárny átépítését célozta volna. 1893-ban azonban egy olyan felterjesztés készült, melyben gróf Zichy Géza intendáns az ezredéves ünnepélyhez kapcsolódóan egy új Nemzeti Színház építését javasolta. A tervek a Millennium évére el is készültek, de nem maradt az államkasszában elegendő pénz a megvalósításukra.

dorszínészet vagy a romantikus nemzeti színjátszás „takarékos”, vagyis készletgazdálkodásra kényszerült díszlet-, függöny- és jelmeztárainak jelentős bővülését eredményezte, sőt, a 19. század végére, különösen az operaszínpadon már minden bemutatóhoz igyekeztek új színpadképeket tervezni és kivitelezni.

Az új színházirányítási modell

Az országgyűlés alapította Nemzeti Színház működését a kiegyezés után újra kellett szervezni. Ekkorra az egész hazai színházszervezet más képet mutatott már, mint a reformkorban. Szaporodtak a vidéki városi színházak, a népszínház intézménytípusa is megjelent, Molnár György első nagyszabású rendezői kísérletei után 1875-ben pompás, önálló magánszínházként megépült és megnyílt a Népszínház is (az éppen kijelölt Nagyörút és az akkor Kerepesi, ma Rákóczi út kereszteződésénél). Szabályozták az országot bejáró vándortársulatok működését a színikerületek kialakításával.

A Nemzeti Színház irányításának, finanszírozásának kérdéseit pedig már 1869 óta tárgyalták, mígnem 1873-ra eldöntötték, hogy a színháznak a királyi udvartartás évi 60 ezer forintos (hamarosan százezerre emelkedő) támogatása nem esik az országgyűlés hatókörébe. Ekkor merült föl, hogy a kormány és az intézmény kommunikációjára intendáns nevezzenek ki, valamint az is, hogy az operai tagozat saját épületet kaphatna (1884-ben nyitotta meg kapuit az Andrássy úti Ybl-palota). 1873-ban bíztak meg két művészi szakigazgatót – Szigligetit és Erkel Ferencet – a két ágazat vezetésével. A háromtagú irányítás hosszú időre biztosította a többségeknek felelős intendáns és a szakemberekből álló művészi vezetés egyensúlyát. Messze ható döntésnek bizonyult az is, hogy 1875-ben báró Podmaniczky Frigyes (a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, vagyis Budapest városfejlesztési csúcsszervének egyik vezetőjét) nevezték ki a Nemzeti Színház intendánsává, aki egészen 1886-ig töltötte be a posztot. Távozása után az intendánsi feladatok megváltoztak, az poszt betöltője immár az állami színházak felügyeletét látta el; az operatagozat elköltözése okán pedig a drámai művészeti szakigazgató Paulay Ede főigazgatóként irányította tovább a Nemzetit.

A Nemzeti Színház törtétiájának 1873 és 1894 közti két évtizedét Podmaniczky nevezte aranykornak. Szigligeti, majd 1878-tól Paulay Ede állt a drámai tagozat élén, míg az operait Erkel Ferenc után Sándor fia vezette.

Szigligeti ekkor már négy évtizede élt a színházi világban, a Nemzetinek 1837, a megnyitás óta volt tagja. Mikor igazgatói kinevezésére sor került, már megjelent *A dráma és válfajai* című elméleti könyve is, tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, a Kisfaludy Társaságnak, sőt, megkapta a Ferenc József-rend lovagi címét is. De a színi világnál sokkal szélesebb körben jelentette a személye és neve a folyamatoságot a reformkorszaktól a szabadságharc bukása utáni vigasztalás emlékének át a kiegyezés új, polgári kultúrpolitikájáig.

A színház megerhelően sűrű programjának megszervezése, a súlypontok kijelölése korábban nem látott szervezőmunkát igényelt az igazgatóktól, és a társulat tagjaitól is nagy erőfeszítést. A művészi fejlődésre is gondot fordítottak: a színészek számára már nem jelöltek meg szerepköröket, a romantikus (és romantika utáni) alakításokat a rendezők vezetésével egyre alaposabb előkészítés, hosszabb próbafolyamat segítette. És működött már a Színészeti Tanoda is, s a Nemzeti Színház

A Nemzeti Színház új homlokzata

ott tanító tagjai javaslatot tehetek az előszerződési jog érvényesítésével a társulat továbbépítésére.

A korszak vezető színészei voltak többek között Prielle Kornélia és Szigeti József, 1870 után lett tag Blaha Lujza, Jászai Mari (aki az 1869-ben nyugdíjba vonult Jókainé Laborfalvi Róza feladatait vette át), a *Tragédiában* Ádámot elsőként alakító Nagy Imre és a nagyhatású Újházi Ede, Vízvári Gyula és Márkus Emilia...

Az új tagok másik csoportja a vidéki (és kolozsvári) színpadokon sikert aratott színészekből állt. Így került Pestre többek között Latabár Kálmán Árpád (a színészdinasztiát alapító Endre fia), Szacsavay Imre vagy a később a Nemzeti főrendezőségéig jutó Ivánfi Jenő is.

Paulay, az új kor művésze

Szigligeti 1878 januárjában bekövetkezett halála után Podmaniczky Frigyes intendáns Paulay Ede drámai igazgatói megbízására tett javaslatot a belügyminiszternek (Tisza Kálmánnak). Ezekkel a szavakkal jellemezte jelöltjét: „Az általam javaslatba hozott egyén minden tekintetben megfelel mindazon követelményeknek, melyeket egy drámai igazgatóban keresünk; – ugyanis Paulay a legelső s legfőbb kellékkel, a műveltséggel bír mindenek előtt, a színpad körül vannak bő elméleti és gyakorlati ismeretei, – személyzetünk túlnyomó része őt kedveli, szereti, s alatta örömmel dolgozik, – azon néhány tagja pedig intézetünknek, kik netalán némileg sértve éreznék magukat előmenetele által, – képessége előtt mindnyájan meghajolnak s azt nyilván elismerik, miszerint nálánál képesebb egyén e hely betöltésére nem létezik jelenleg hazánkban.”

Paulay Ede (1836–1894) színész, rendező, fordító, dramaturg, színészpédagógus 1851-ben kötelezte el magát a színház iránt és 1863 óta volt a Nemzeti tagja. Sokszor járt külföldi tanulmányúton, osztrák, német és francia színházi körökben voltak kapcsolatai. Már 1871-ben kiadta *A színészet elmélete* című tankönyvét, melyben így fogalmazott: „A színművészet, vagyis: a drámai előadás művészetének célja: a drámai költemény művészi megvalósítása. Elsődleges kelleke tehát a drámai költemény; amint ez viszont a színpadi előadásra van utalva, hogy teljes hatást idézzon elő.

Mit és hányszor?

Az évadok ebben az időben április elsejétől a következő év március 31-ig tartottak (június közepétől augusztus közepéig nem játszottak). Az opera-együttes önállóvá válásáig (1884) a Nemzeti (a várszínházi előadásokkal együtt számolva) 180-185 előadást tartott évadonként. A műsor körülbelül 90 címből állt össze. Vagyis az új darabok átlagosan 3-5 előadást értek meg. A statisztikákban megkülönböztettek „eredeti” és „idegen”, valamint „elsőször adatott” és „új betanulással” színre került műveket.

A bemutató- és előadásszámot elsősorban az állandó (bérlo) közönség elvárásai határozták meg. A műsoron meglehetősen sok pályázati felhívásra írt mű volt, de már az első években is látszott Szigligetinek a műsor megújítását célzó igyekezte. A korábbi népszínmű átalakítására a „népdráma” műfaját tartotta esélyesnek. Ilyen volt például Abonyi

Lajostól *A betyár kendője*, amelyet hitelesnek szánt, Abony környéki népviseletben és bútorok között játszottak – 19-szer! A legnagyobb sikert Tóth Ede *A falurossza* című népszínműve hozta, amely Blaha Lujzával az egyik főszerepben 26 előadást ért meg egyhuzamban (az 1875-ös előadást az éppen akkor megnyílt Népszínházzal kötött egyezség jegyében áadták az új teátrumnak – színészesül, díszle-testül.)

A műsor másik újdonság-csoportját a kortárs francia színművek alkották. Sikert hoztak ifjabb Alexandre Dumas vagy Victorien Sardou darabjai. A vígjátékok és a polgári színművek, bűnügyi történetek húszas, ritkábban harminc fölötti előadásszámokat produkáltak évadonként.

A klasszikusok műsorra tűzése nem volt problémamentes, amit jól mutat, hogy például 1876-ban mindössze négyszer volt látható

Jászai Mari Szophoklész *Antigoné*jaként, a Racine-dráma legendás Phaedráját pedig két évad alatt csupán hatszor játszotta.

Az első műsorfüzet

A drámai előadás feladata: a költő szabad fantáziája által teremtett alakok megtestesítése. A színművészet ez alakokat hússal és vérről látja el; azokba életet lehel, és mint élőlényeket érzéseink elé állítja; a költő művének a valódi élet teljes csalódását kölcsönzi, és ezáltal oly hatásokat idéz elő, minőket erő és megrázkódás tekintetében semmi más művészet nem érhet el.

Kinevezését követően folytatta a tárgyalásokat az 1875-től folyó Operaház-építés befejeződése után a Nemzetiben maradó drámai együttes fejedelmi szubvenciójának jelentős (210 ezer forintra történő) emeléséről, és az épület tűzvédelmi és technikai korszerűsítéséről. (Aminek a nézőtéri férőhelyek számának további csökkentése után az olcsóbb jegyeket vásárló kispénzű közönség lett a vesztese, míg a gazdagabb és műveltebb polgári bérletesek létszáma gyarapodott.) Paulay korszaka a magyar meiningenizmus virágkora lett.

Korszerű repertoár

Paulay igazgatói tevékenységének kulcsát a repertoár építése adta. Műsoron tartotta az 1868 augusztusától immár csonkítatlanul játszott *Bánk bán*-t, ismét bemutatta Teleki Lászlónak a zsarnokság természetrajzatát adó *Kegyencét* (1880). Ciklusokat szervezett drámai hagyományaink föllevenítésére: műsorra tűzte a „régiek” közül a *Filozófust* (Bessenyei György), a *Mátyás királyt* (Szentjóni Szabó László), az *Irenét* (Kisfaludy Károly), a következő évadban pedig a közelmúlt fontos műveit, a *Tisztújítást* (Nagy Ignác), az *Örökséget* (Obernyik Károly), a *Kalmár és tengerész* (Czakó Zsigmond). A kortárs újromantikusok közé emelkedett Csiky Gergely, aki Szigligeti után a legnépszerűbb szerző lett a Nemzeti színpadán (többek között a közelmúltban *Ingyenélők* címen játszott *A proletárok* és a máig népszerű *A nagymama* című darabjával). Jókai legnagyobb színpadi sikere is az ő igazgatása alatt, 1884-ben érkezett el *Az ananyember* bemutatójával. S a direktor pályája végén még Herczeg Ferencet is megnyerte „házi szerzőnek” (*A dolovai nábob lánya*, 1891).

A hazai műsordarabok mellett Paulay nemzetközi tapasztalatai és fölfedezései is jelentős eseményeket hoztak a programban. Tizenöt évadában félszáz dráma került színre a világirodalom olyan klasszikus szerzőitől, mint az antik Szophoklész és Plautus, a francia Corneille, Racine, Molière és Beaumarchais, a spanyol Calderón és Lope de Vega, a német Goethe, Schiller és Grillparzer. És ott volt Shakespeare, akinek 15 darabját játszották. A Paulay-korszak *Faustja* a meiningenizmus

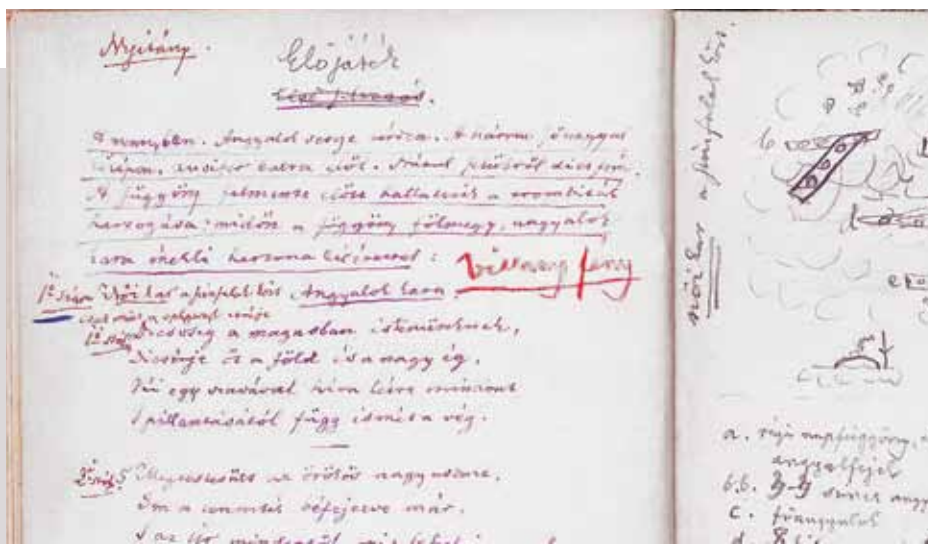
A Tragédia

1883. szeptember 21-én került sor Paulay leg-sikeresebb és legnagyobb hatású vállalkozására, *Az ember tragédiája* ősbemutatójára (erre emlékezve ünnepeljük 1984 óta szeptember 21-én a Magyar dráma napját). A direktor-rendező nemcsak a szokatlanul hosszú, már tavasszal megkezdett próbafolyamattal, de elméletileg is alaposan fölkészült. „*A premier előkészületeire nagyon jól emlékszem. Paulayval beteken át nem lehetett beszélni. Lemondott minden szórakozásról. Annak előtte legalább is le szokott ülni egyszer-mászor az »Irók és művészek társaságának« az ablak melletti zöld asztalkájához, és ott tarokkot játszott. Most nem lehetett rávenni. Sokszor rajtakaptam, hogy rajzol. Az újságok üres széleire kulisszák vázlatát, az egyes képek mindenféle terveit vázolta. Pedig akkor még élt Lehmann, a híres bécsi eredetű német díszletpiktör, aki mindent megértett és megfestett. De még Lehmann zsenije sem volt Paulaynak elég. Neki valami emberfölötti kellett volna. Aztán jöttek a kosztümök. Adámmal csak el-bajlódott volna – de az asszony! Szerencsére, olyan asszonyra volt bízva Éva, aki méltó párja volt a kitalálásban Paulaynak: Jászai Marina*” –

emblematis előadása lett (1887). A jól megcsinált francia színművek (Dumas, Scribe darabjai) továbbra is népszerűek voltak a Nemzetiben – esetenként már mint a lélektani realizmus kísérletei.

Ezen ízlésváltozásra is tekintettel a klasszikus repertoárt a kortárs külföldi darabokkal, a legfrissebb külföldi darabokkal egészítette ki Paulay, melyek már a viharosan iparosodó és gazdagodó város polgárainak érdeklődését elégítették ki, gyakran aktuális társadalmi-politikai mondanivalóval. Ezek közül a legnagyobb sikert Georges Ohnet *A vasyáros* (1884) című darabja aratta (73 előadással), míg Ibsen három műve közül csak a *Nóra* (1879) aratott sikert Márkus Emília címszereplésével – a bemutató évében mindössze 11 alkalommal.

Paulay célja volt, hogy a legkiemelkedőbb poétikai mesterséggel megalkotott drámai költeményeket is színpadra segítse, melyek a stilromantika dramaturgiai követelményei szerint még nem, de a romantikus realizmus, a historizmus eszköztárával mégis színre alkalmazhatók voltak. 1879-ben rendezte meg Vörösmarty Mihály 1830-as drámai költeményét, a *Csongor és Tündét*. A Fővárosi Lapok hasábjain így indokolta választását: „*lehetetlen, hogy ma, midőn nyelvünk a társadalom minden részében elfoglalta jogos uralkodását, ne volna meg az érzék ama tömérdek szépség iránt, mely e műből áradoz.*” A Vörösmarty születésének évfordulóján, december elsején tartott ősbemutatón Nagy Imre és a 19 esztendő Márkus Emília léptek föl a címszerepekben, Mirigyként Jászai Marit láthatta a közönség. Legsikeresebb és legnagyobb hatású vállalkozása *Az ember tragédiája* volt. (Erről részletesen lásd keretes írásunkat.)

Az ember tragédiája Paulay Ede rendezte ősbemutatójának rendezőpéldánya, 1883.

AZ EGÉSZ HÁZ TAPSOLT

„21. péntek. Rám virradt végre a nagy nap. 6 és fél órakor megkezdődött a nyitány. Telt ház, gyönyörű közönséggel, mindenki arcán a várakozás és kíváncsiság izgatottsága. A nyitány hosszú és fárasztó volt. Végre felment a függöny, a három előjátéki kép roppanthatást idézett elő. Az egész ház tapsolt és hívott, végre kimentem, kétszer egymásután. A siker el volt döntve és képről-képre fokozódott. A párizsi jelenet után egy kis zavart okozott, hogy a függönyt nem eresztették le. A sűgő hibája volt. De a közönség nem vette észre, oly nagy volt a Marseillaise hatása, mely végig megmaradt ugyan, de a későbbi képek már nem nyújtanak alkalmat a kitörésre oly mértékben, mint az előbbiek. Legszébb diadalaim legnagyobbját ünnepeltem. Az Ember Tragédia hatalmasan sikertült.”

(részlet Paulay Ede naplójából)

emlékezett vissza a Nemzeti későbbi dramaturgia, Várad Antal.

A színrevitel problémáiról a bemutató előtt elemző tanulmányt jelentetett meg a Fővárosi Lapokban, hogy a jövőendő közönség is megismertesse Madách költeményével és előadása színházi problémáival. Felsorolta a kényszerű rövidítéseket, megindokolta a nagy mennybéli látványosságok elhagyását. A rendezőpéldány tanúsága szerint Paulay nem jelentette meg a Rómát támadó barbárok rohamát, teljesen átalakította a londoni szín belső sorrendjét, elhagyta a haláltáncot s vele Éva apoteózisát, és teljesen kimaradt az ürje-

lenet. A madáchi mű 4117 sorából csak 2560 hangzott el.

Az 1883 nyarán telepített villanyvilágítás adta technikai lehetőségek révén is valóban hihetetlenül látványos, nem felejthető újdonság jelent meg a színen. Ádámot Nagy Imre, Évát Jászai Mari, Lucifert Gyenes László játszotta. Paulay kedvéért vállalta el a londoni szín egy epizód szerepét Prielle Kornélia. A par excellence meiningenista, a történeti képekben káprázató látványelemekkel és tömegmozgatással operáló előadás hatalmas sikert aratott. Paulay 1894-ben bekövetkezett haláláig 97 estén szerepelt a műsorban.

Sikerek és kritikák

Paulay színházvezetői és dramaturgi munkája, valamint rendezői, színészvezetői és színésszpedagógusi tevékenysége rajta hagyta nyomát az együttes, a társulat alakulásán is. Határozott kézzel és nagy tudatossággal haladt célja felé: „*pár év alatt elérte, hogy a nagy egyéniségek kezdtek fegyelmezett együttesbe beleolvadni, s mind jobban rendelték alá magukat a rendezői vezetésnek*” – írta róla egy későbbi igazgató, Tóth Imre.

A Paulay vezette színházat a közönség mellett a kritikai sajtó és a fenntartó kormány is egyre magasabbra értékelte. Intendánsi jelentésében báró Podmaniczky már 1881-ben kiemelte: „*A drámai szak egyáltalában amint most egybe van állítva, s Paulay Ede igazgató úr által vasszorgalommal, s művészi körültekintéssel vezetetik – teljesen kiemelkedett a kezdők sorából, s a világ első drámai színházaihoz társul szegődött büszkén és öntudatosan.*”

A színpadi beszéd, az együttesjáték, a klasszikusok repertoárra emelése, az illúziókeltő színpadképek a kortárs európai irányzatoknak megfelelően jelentek meg a pesti Nemzeti színpadán. S ezt a korszerűséget erősítette a meiningeni Hoftheater társulatának vendégjáték-sorozata (1875, 1879, 1881, 1888) is a Gyapjú utcai Német Színházban, ahol a közönség tanúja lehetett a történeti hitelességre törekvő szcenikának, a díszletek, jelmezek, kellékek korhűségének, a tömegjelenetek szerveztségének, valóságosságának is. De a Paulay-korszak hozta el Nemzeti Színházunk első külföldi vendég szereplését is. Bécsben 1892

októberében hat különböző előadásukat mutatták be (köztük a *Bánk bánt*, *A nagymamát* és *Az ember tragédiáját* is).

Sok elismerést kapott ugyan Paulay színigazgatói, rendezői munkájáért, de gyakran kellett támadásokkal szemben védekeznie, és a kritikákra megfontoltan, sőt koncepciózusan reagált. Amikor a francia darabok végeérhetetlen nemzeti színházi sorozatát emlegették a drámai együttes színvonalát számon kérve, Paulay sürgette a már épülő Vígsház mielőbbi megnyitását. Amikor pedig nyilvánvalóvá lett, hogy a Kerepesi úti épület nem bővíthető tovább, nem korszerűsíthető a századvégi nemzeti színjátszás igényeinek megfelelően, 1893-ban írt egy új színház építésének szükséges voltáról. Később javaslatokat is tett: „*építsék a Deák és Erzsébet térre, a Wodianer- és Marokkó-házak helyére! Minthogy azonban itt – bár nagyszerű lenne – milliókba kerülne, legjobb lesz az új országház közelében*” – írta a Színészek Lapjában. Úgy látta, a Nemzeti ismét betölthetné az alapítása óta már tűnni látszó szerepet, a közönség és a repertoár magyarosítását – a Lipótvárosban...

E tervei azonban nem valósulhattak már meg. Paulay Ede 1894 márciusában meghalt.

SIRATÓ ILDIKÓ

| Az illusztrációk forrása: Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának gyűjteménye, Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, Nemzeti Színház Emlékkönyv és Az ember tragédiájának díszkiadású műsorfüzete (2002)

Történelmet írunk.

A Múlt-kor történelmi magazin aktuális számát keresse az újságárusoknál, vagy fizessen elő kedvezményesen:

mult-kor.hu/elofizetes ◀◀

multkor.tortenelmi.magazin

Nagy Imre és kistá, Árpád. A színész harminc éves volt, amikor elvesztette öt éves gyermekét. A felvétel Simonyi Antal műtermében készült, 1878 körül

A JELEN RÖVID BILINCSÉN CSÜGGVE...

Gyorsfénykép Nagy Imréről

A magyar színháztörténet egyik legnevezetesebb fotográfiája 1883. szeptember 21-én, Madách Imre *Az ember tragédiája* című művének bemutatóján készült. Állatbőrbe öltözött alak göcsörtös bottal a kezében, fürtös parókával a fején, égre tekintő szemekkel kémleli a jövőt. Ádám szerepét Nagy Imre alakította. A művész nevét ma már senki sem ismeri.

A színész bizony „lekötve csügg” a jelen „rövid bilincsen”, ahogyan Petőfi Sándor írta *Egressy Gáborhoz* című versében. Hiába volt Nagy Imre a Nemzeti Színház „aranykoraként” jellemzett 1870-es, 1880-as években a társulat vezető művésze, emléke csak addig élt, míg művésztársai beszéltek róla.

Színészi pályája pontosan úgy indult, ahogyan a 19. század derekán illett: tanulmányait tizenöt esztendősen, 1864-ben félbeszakította, s kórista lett Szabadkán. Egy év múlva Debrecenbe szerződött a Ressler István igazgatása alatt működő dráma-, népszínmű-, opera- és operett társulathoz. Néhányszor kisebb szerepet is kapott – 1865. december 26-án Gaál József *A peleskei nótárius* című bohózatában a Vasas káplár és a Fogadás szerepét játszotta. Igazgatója arra biztatta a tehetséges fiatalembert, hogy iratkozzon be a frissen alapított színészeti tanodába: 1867 és 1870 között végezte tanulmányait, Helvey Laurával és Rákosi Szidivel járt egy osztályba.

A Nemzeti Színház közönségének 1870. február 16-án mutatkozott be. Ezen az estén Jókai Mór *Könyves Kálmán* című darabjában Álmost, Ráma herceget alakította. A Budapesti Közlöny rövid beszámolót közölt az előadásról: „Szép alakkal, erős, csengő hanggal bír; érthetően szaval, és könnyedén mozog, úgy látszik, alakító tehetség is van benne – szóval mindennel bír; mi szükséges arra, hogy jó színésszé váljék.” Az írásból az is

kiderül, hogy a tanodát végzett művész bemutatkozásakor mestere, Paualy Ede is megjelent a függöny előtt.

Nagy Imre igazi karrierje ifjabb Lendvay Márton halála után, 1875-ben kezdődött. Sorra kapta a szerelmes- és hősszerepeket. „*Olyan szép színész talán nem is volt magyarban soha, és milyen hangja volt! Édes, szívhez szóló. csengő, bongó, buzgó harmónia volt az ő szép beszéde. [...] Egy kissé szerelmes volt a saját hangjába, én nem csodálkoztam rajta, én is szerelmes voltam bele. Afféle beszélő énekes volt. A feje olyan, mint egy Apollóé. Termete délceg, igazi hősi alak*” – így kezdte pályatársáról szóló emlékezését Újházi Ede. Nagy Imre szerepei közül kollégája az *Essex gróf* címszerepét (Henrik Laube), Rákóczi Ferencet (Szigligeti Ede: *II. Rákóczi Ferenc fogsága*), Antoniust (Shakespeare: *Antoniusz és Kleopátra*) és Rómeót említette.

Újházi jellemzése kissé azt sugallja, mintha lenyűgöző adottságaiban rejtett volna Nagy Imre sikerének titka. A Fővárosi Lapok írásai segítségével azonban nyomon követhetjük, hogy Hamlet szerepét Nagy Imre hogyan csiszolta az évek során. A leghatásosabban talán 1878. március 15-én játszotta el. Erről az estéről Vadnai Károly, a lap szerkesztője így emlékezett meg: „*Az öreg Lendvay azt tartotta: tragikus színész csak akkor tarthatja magát kész, bevégezett művésznek, ha Hamletet egészen jól játssza. Kétségkívül alig van szerep, melynek hiba és hiánynélküli*

Három legendás szerep. Fent balra: a magyar színháztörténet első Ádáma. (Az ember tragédiája, Nemzeti Színház, 1883. szeptember 21., rendező Paulay Ede). Fent jobbra: Hamlet szerepében a Nemzeti Színházban (1873-as felvétel). Lent: Aranyemberként – Jókai regényének színpadi változatát 278-szor játszotta a Nemzeti

ábrázolása nagyobb kombinációt és a kivitel [kivitelezés] teljesebb biztonságát követelné. De ha Nagy Imre nem is adja az egész Hamletet, Egressy Gábor óta még sem volt színészünk, kit e szerepben szívesebben nézhettünk volna. A tapsot sok helyen nagyon megérdemelte.”

Nagy Imre részese volt Paulay Ede irodalmi indíttatású rendezői sikereinek. Meglehet, hogy a Nemzeti Színház igazgató-rendezője azért határozta el Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* című drámájának színrevitelét, mert tudta, hogy Márkus Emília és Nagy Imre ideális résztvevői lehetnek az előadásnak. „*A két főszerepet Nagy Imre és Márkus Emília kisasszony a szerelmi sóvárgás hevével játszották. Szerepök folyvást egy hangból folyván, szavalásuk dicséretére válik, hogy az egyhangúságot eléggé ki tudták kerülni*” – számolt be a Fővárosi Lapok munkatársa az 1879. december 1-jén megrendezett nemzeti színházi premirről. A kritikusok nagy része bizony fanyalgott a bemutatót követően – a közönség azonban Paulay javára döntött: örömmel váltott jegyet a színjáték előadásaira.

Madách Imre *Az ember tragédiája* című művét jóval lelkesebben fogadták. S bár volt, aki Nagy Imre alakítását közepesnek, hangját fátyolozottnak találta, a Fővárosi Lapok bírálata dicsérő szavakkal illette játékát. A kritikus Ádám szerepét elemezve ugyan megállapította, hogy nincs „*annyi drámai erővel variálva*”, mint Éva, ezért ábrázolása sem lehet olyan hatásos; de azt is megírta, hogy Nagy Imre „*jól fejezte ki azokat a mozzanatokot, melyekben az eszmény utáni vágyás s az e fölötti csalódás vannak festve. Tudott borongani Keplerrel, bevülni Dantonnal, s imádkozni a kétségbeesésétől megmentett emberrel. S nagy érdeme volt a művésznek, hogy egy vers, egy szó értelme sem veszett el szavalatában.*”

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Évi bérlet 148. szám.

Havi bérlet 2. szám.

Budapest, szerdán, 1884. december 3-án:

Előszór:

AZ ARANY EMBER.

Eredeti dráma 3 felvonásban, előjátékkal. Írta Jókai Mór.

Személyek:

Timár Mihály, (később Lovasvölgy)	Nagy Imre	Zsófia, a neje	Szathmáryné
Trifkóczy Eorhym (Ali Corbaci)	Károly	Attila, a lánya	Hegyes L.
Tinosa, a lánya	Fül Se	Krisztina Tódor	Náday
Kadisa, uteralkodó lánya	Kisnemesi	Grenier báró	Hutányi
Tudra	János M.	1-63 } csomópont	Lassó
Nedra, a lánya	P. Márkus II.	2-ik } csomópont	Sároha
Dravics Athanás, gazdag gabona-kereskedő	Székely Imre	Fabula János, halálosmérgező	Újházi
		Gábor, bolond	Futár

Fabula látni fia, Grenier báró. Színhely: Magyarország egy kereskedelmi városa, a székelyek a Duna ágai közt, és a Balaton mellékén. 150: a század XX-as évi; a 2-ik felvonás egy évvel később az előjátéknál, a 3-ik felvonás öt évvel később.

Az új díszleteket festette SPANRAFT ANTAL a nemzeti színház festője.

Kezdet 7 órakor, vége 10 után.

Rendes helyérek:

Földszint:	I. emeleten:	II. emeleten:	III. emeleten:
Pályatér 8 fr — Támlák az I-X. sorok . . . 2 fr 50 XI-XX. sorok 1 fr 50	Pályatér 8 fr — Erdélyi 2 fr 50	Pályatér 7 fr — Zárask az I. sorok . . . 1 fr 50 a 2-ik sorok 1 fr 50	Zárask az I-63 sorok . . . 80 kr. a 64-ik sorok 60 kr. a 65-ik és 66-ik sorok 40 kr.

Jegyet válthatni a csarnokban, d. e. 10 órától 1-ig, és d. u. 3-tól 6-odfélig. Esteli pénztárnyitás 6¹ órakor.

A színházban színház 10 kr., pénztár, csomagolt 5 kr. színház.

Holnap, csütörtökre, 1884. december 4-én, bérletszünetben:

Másodszor:

AZ ARANY EMBER.

Eredeti dráma 3 felvonásban, előjátékkal. Írta Jókai Mór.

Ezen előadásra előre válthatni jegyet MA d. e. 10-11 óra közt a csarnokban, a belső pénztárnál, következő áron:

Földszint:	I. emeleten:	II. emeleten:	III. emeleten:
Pályatér 8 fr — Támlák az I-X. sorok . . . 2 fr 50 XI-XX. sorok 1 fr 50	Pályatér 8 fr — Erdélyi 2 fr 50	Pályatér 7 fr — Zárask az I. sorok . . . 1 fr 50 a 2-ik sorok 1 fr 50	Zárask az I-63 sorok . . . 80 kr. a 64-ik sorok 60 kr. a 65-ik és 66-ik sorok 40 kr.

Ezen bérletszünet előadásra azon 1. helyű utasokat, kik pályatérre a bérletszünet előadásokra meg nem váltották (valamint a támlák, szék- és székfoglaló 1. utasokat is) illetékes helyükön csak a napi helyre letelepedés mellett hasznosíthatják; mely névvel HOLNAP d. e. 11 óráig váltathatók a belső csarnokban előzetesen bérlet-jegy-készítési pénztárnál rendelkezni.

A bérletköltség továbbá a csarnokban a belső pénztárnál váltathatók, és d. e. 11-12 óra közt a belső csarnokban levő jegyáraknál átválthatók.

Díszletváltás esetén mind a napi, mind az előre váltott jegy érvényesítésre megmarad a jegy ára előzetes végig a napi pénztárnál visszatérnek.

Műsor:

Pénteken: Az arany ember 3-4. Havi bérlet 2. szám. Szombat: Az arany ember. XXIV. előadás. Vasárnap: Odessza. Havi bérlet 4. szám.

Előjáték: A Magyarok.

Jászai Mari: Sok baj volt vele

„Nagy Imrét ég és föld imádta. De tán épp a nagy kényeztetés ártott meg neki. Az istenek rápocsékoltak mindent. Kell szépség? Nesze! Kell gyönyörű hang? Itt van! Kell fenséges alak? Az is a tiéd! Ő volt a partnerem, szinte énekelte és szavalta a szerepeit, jól állt neki ez az éneklő modor, czüst harang-hangja még az ellenségeit is rögtön megszélesítette. Furcsa ember volt. [...] már nős ember volt, a gyönyörű Benza Idát, az opera-énekesnőt vette el – vett egy negyed akós üveg bort, konflisba szállt, két hordárt szembeültetett magával: azok tartották az üveget, ő meg ivott. Így ment haza a felesége várhegyi villájába. Sok baj volt vele. Végül öngyilkos lett. Ma is sírunk utána.”

(Az Est, 1923. január 21.)

Természetesen nem mindenkinek tetszett a körülrajongott színész játéka. Rakodczay Pálnak, aki színész, rendező, kritikus, színháztörténész egy személyben, voltak fenntartásai: „Ő is modoros színész [...] de vannak pillanatai, hol a szenvedély igaz ereje föltarthatatlanul tör elő a sokszor monoton recitálásból. Nagy Imre hangja oly hathatós, hogy dacára annak, miképp az alaphangot sem keresgéli a mérsékelt közt, még ott is tud fokozatot, ahol már azt hisszük, hogy csak rikácsolni fog. E nagyszerű hanganyaggal mit tehetne Nagy Imre! Ő tisztán szaval, de gyógyíthatatlan modorra.”

Nagy Imrének szerepei mellett arra is maradt energiája, hogy 1889-től rendezőként dolgozzon a Nemzetiben, s ettől az évtől kezdve tanított a színiakadémián. Magánéletben kissé különc volt, s „játéknak tekintette az egész életét” – ahogyan Újházi Ede írta Régi színészekről című 1908-ban megjelent könyvében. – „Nagyon szeretett festeni és tudott is. Játékszer volt neki az ecet. A csillagászatot mód nélkül szerette; egy egész könyvtára volt asztronóm munkákból. Svábbegyi villájában volt egy csillagvizsgáló távsöve, éjjelenként nézegette vele az égitesteket. Játékszer volt neki.”

Arról azonban Újházi nem szólt, hogy pályatársát milyen csapások érték élete derekán. Éppen harminc éves, amikor elveszíti ötvenes

kisfiát, majd egy évre rá, 1880-ban hosszú betegeskedés után, szeretett felesége, Benza Ida operaénekesnő is meghalt.

Az életet játéknak tekintő színész utolsó játékszere egy revolver volt, mellyel 1893. szeptember 5-én kioltotta életét. Sohasem derült ki, mi volt hirtelen elhatározásának oka. Mindenki tudta, hogy beleszeretett gyönyörű szép partnerébe, Hegyesi Mariba, Kaffka László államtitkár feleségébe. Amerikai párbajról suttogtak, arról, hogy a fekete golyót Nagy Imre húzta. Azt nem szívesen vették tudomásul, hogy akár súlyos idegbaja is kiújulhatott.

Halálával nagy úr keletkezett a Nemzeti Színházban. Utódját csak nagy sokára találták meg, 1899-ben; tanítványa, Beregi Oszkár személyében, aki ideális Ádám, II. Rákóczi Ferenc, Rómeó, Essex gróf lett. Nagy Imre minden jelentős szerepét eljátszotta. A közönség a 19. század utolsó és a 20. század első éveiben még összehasonlíthatta játékkukat. Aztán szép lassan mindkettőjüket elfeledte...

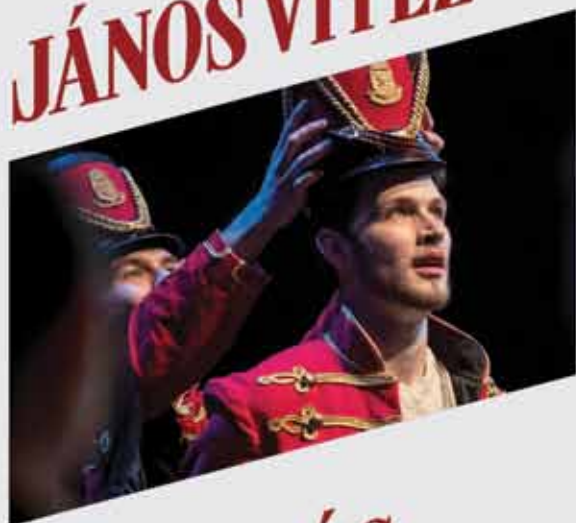
GAJDÓ TAMÁS

| Fotók: OSZMI, OSZK Színháztörténeti Tár

#nemzetiadiakokert

JÁNOS VITÉZ

CSONGOR ÉS TÜNDE

FEKETE ÉG - A FEHÉR FELHŐ

TÓTH ILONKA

info: jegy@nemzetiszhaz.hu

A KROKODILUS SZENTPÉTERVÁRON

A szentpétervári Kulturális Fórumon *A krokodilus* című előadással vendégszerepel a Nemzeti Színház november 18-án és 19-én az Alekszandrinszkij Színházban. A pétervári fórum az év egyik legnagyobb nemzetközi eseménye Oroszországban. Az előadás mellett látható lesz a *Raszkolnyikov találkozása a krokodilussal* című dokumentumfilm is. A film a Nemzeti Színházban bemutatott Dosztojevszkij-novella alapján készült *A krokodilus*, valamint a Vidnyánszky Attila által az Alekszandrinszkij Színházban rendezett *Bűn és bűnhődés* születéséről, próbáiról, a két produkció irodalom- és a színház-történeti háttéréről szól.

A Kulturális Fórum szakmai programjain a színház, a film, a zene, az irodalom, a cirkusz, a turizmus, a média, a múzeumok és a kulturális örökség területén dolgozó mintegy nyolcezer orosz és nemzetközi szakember és művész vesz részt. Vidnyánszky Attila is felszólal a színházi újításokról szóló beszélgetésen többek között olyan világsszínházi személyiségek társaságában, mint Heiner Goebbels, Valerij Fokin, Luc Parceval, Tadashi Suzuki, Theodoros Terzopoulos.

Eszenyi Enikő, Trill Zsolt

A III. RICHÁRD GDANSZKBAN

Trill Zsolt, Hegedűs D. Géza és Eszenyi Enikő főszereplésével látható a gdanszki Shakespeare Színházban a Nemzeti Színház *III. Richárd*-ja november 30-án. Ifj. Vidnyánszky Attila rendezése az intézmény „nemzeti hetek” elnevezésű programsorozatának nyitóelőadásaként kerül színre. Az elmúlt években az angol, a flamand, a litván és a román kultúra kínálatával találkozhatott Észak-Lengyelország legfontosabb városának közönsége.

A november 30. és december 7. között zajló eseményen fellép többek között a Frenák Pál Társulat, a Maladype Színház, a Tünet Együttes. Lesznek kiállítások, filmvetítések, irodalmi találkozók, gasztronómiai- és borbemutatók. A karácsonyi magyar népszokások mellett az érdeklődők a Kodály-módszerrel is megismerkedhetnek.

ELHUNYT PÁPAI ERZSI

Életének 83. évében elhunyt Pápai Erzsí Jászai-díjas színművésznő, Érdemes művész, a Nemzeti Színház Örökös tagja. Pályafutását gyermekszínészként kezdte, 1937–1945 között Lakner Artúr Gyermekszínházában játszott, nyolcévesen már Nemcesek volt *A Pál utcai fiúk*ban, 1949-ig a Munkás Kultúrszövetség rádióműsoraiban szerepelt. A Színház- és Filmművészeti Főiskolán 1953-ban, 19 évesen korengedménnyel végzett, ezután 1989-es nyugdíjba vonulásáig a Nemzeti Színház tagja volt.

Fiatalon főként naivszerepeket, később hiteles, gondosan kidolgozott karakterszerepeket alakított nagy drámai erővel és humorral, olyan rendezőkkel dolgozott együtt, mint Major Tamás, Egri István, Babarczy László, Iglódi István, Marton Endre, Zsámbéki Gábor, Vámos László, Taub János. A *Bánk bán*ban volt Melinda és Izidóra is, a *Csongor és Tündében* Ledér és Ilma, Mórícz Rokonok című darabjában Linát, a *Nem élhetek muzikaszó nélkülben* Pepi nénit játszotta. Legnagyobb sikerét *Erzsébet királynő*ként aratta a Stuart Máriában, a hatvanas évek végén, olyan partnerekkel, mint Váradi Hédi és Bessenyei Ferenc. Ő maga pályafutása egyik legnagyobb kihívásának Margit királynét tartja Shakespeare *III. Richárd*jában: huszonöt évesen játszotta el a szerepet, amelyet ráadásul beugróként, egyetlen éjszaka alatt kellett megtanulnia. Az első előadás végén, miután lement a függöny, összesett és mentő vitte el, de aztán még kétszázszor állt Margitként a színpadon.

Pápai Erzsí a Stuart Máriában Bessenyei Ferenc partnereként (1969, rendező: Both Béla) | fotó: Wellesz Ella, OSZMI

Egy beugrásnak köszönhetette férjét is: a Fehér Klára-darab szerepét három nap alatt tanulta meg, ebben segítségére volt partnere, a nála három évtizeddel idősebb Ráday Imre.

A két színész egymásba szeretett, s Ráday haláláig éltek együtt, közös előadójuk is

volt. Pápai Erzsí sok filmben és tévéjátékban is szerepelt, mint például a *Gyurkovics fiúk*, a *Föltámadott a tenger* és 2001-ben a *Moszkva tér* – amelyben a Boci mamaként nyújtott alakításért a Magyar Filmszemlén a legjobb női epizód szereplő díját kapta.

Csodaceruza

A 15 éve működő, kortárs írók és illusztrátorok közreműködésével készülő Csodaceruza című gyereklap aktuális számának kiemelt témája a színház. A Nemzeti Színház támogatásával megjelent kiadványból megtudhatják az 5-10 éves olvasók, akik a lap célközönség jelentik, hogy mitől „szín” ez a „ház”, hogyan működik és kik dolgoznak benne annak érdekében, hogy estéről estére felgördüljön a függöny. A szépen illusztrált, igényes kiadvány játékos formában mutatja be a Hany Istók legendáját feldolgozó *Éden földön* című előadást, és azt is megtudhatják az olvasók, hogy válhatnak hőssé, mint János vitéz.

VIDNYÁNSZKY ÉS AZ ARANY MASZK

Öt kategóriában kapott jelölést a szentpétervári Alekszandrinszkij Színház előadása, a Vidnyánszky Attila által rendezett *Bűn és bűnbódés* Oroszország legnagyobb színházi fesztiváljára, az Arany Maszkra. A 2017-es budapesti MITEM-en is bemutatott produkció a nagyszínpadi prózai előadás, a rendezés, a női főszereplő és a férfi mellékszereplő (amelyre két művészt is jelöltek) kategóriában került a legjobbak közé.

Vidnyánszky Attila mellett a 2018-as Arany Maszk díjra nevezett előadások rendezői között olyan alkotók szerepelnek, mint Anatolij Vasziljev, Rimas Tuminas, Lev Dogyin, Andrej Mogucsij, Jurij Butuszov.

Az Arany Maszk Fesztivál az orosz színházi élet legjelentősebb szakmai fóruma, amelyet az Oroszországi Föderáció Színházi Alkotóinak Szövetsége alapított 1993-ban. Az évad legjobb alkotásaiért odaítélhető szakmai kitüntetésért a színház valamennyi műfajában (próza, opera, balett, kortárs tánc, operett/musical, báb) létrejött előadások versengenek. Az évenként lebonyolított fesztiválra az előválogató zsűri mintegy ezer előadást tekint meg, és teszi meg – az Oscar-díjhoz hasonlóan – kategóriánként a jelöléseket. Ezek közül egy újabb zsűri választja ki a legjobbakat. A 24. Arany Maszk Fesztivál 2018-ban februártól áprilisig zajlik majd, a díjátadóra április 15-én a moszkvai Baljosban kerül sor.

PUSKIN ÉRDEMÉREM

Vidnyánszky Attila mellett egy pakisztáni, egy litván és egy vietnami állampolgár kapta meg idén a Puskin érdeméremet, amelyet az orosz külügyminiszter, Szergej Lavrov nyújtott át az általa vezetett tárca központi épületében.

A laudáció szerint Vidnyánszky Attila nagyban hozzájárul az orosz irodalom népszerűsítéséhez, és megismerteti a magyar közönséget Oroszország kulturális örökségével. „Nagyrá értékeljük azt is, hogy az Ön erőfeszíté-

seinek köszönhetően sikerült felújítani az oroszországi és magyar színházak közötti együttműködést” – hangsúlyozta Lavrov.

A Puskin érdeméremet 1999. május 9-én alapította az Oroszországi Föderáció elnöke, Alekszandr Puskin születésének 200. jubileumához kapcsolódva. Az elismerést olyan orosz és külföldi állampolgároknak ítélhetik oda, akik „a kultúra, az oktatás, a humanitárius témák, az irodalom és művészetek területén jelentős mértékben járultak hozzá a kulturális

örökség megőrzéséhez, különböző nemzetek és népek kultúrájának közeledéséhez és kölcsönös gazdagodásához.”

A korábbi magyar díjazottak között található Szabó István filmrendező, Galgóczy Árpád műfordító, Goretity József irodalomtörténész és műfordító, a legismertebb külföldiek mások mellett Marina Vlady francia-orosz színésznő, Daniel Olbrihszky lengyel színész, Olivier Strebel belga szobrász.

ÜNNEPVÁRÓ

dec. 3., 10., 17.

Adventi kölyöknapok

Adventi gyertyagyújtás, kézműves foglalkozások (a Néprajzi Múzeum, a Hagyományok Háza és a Csodaceruza magazin munkatársaival, valamint Tószegi Judit mézeskalácssal) várják a gyerekeket és a családokat. Fellép a Majorka Színház, a Kolompos Együttes, a Zirano Színház, az Áldás Együttes, a Napsugár Bábszínház és a Kákics Együttes.

Részletes információ a programokról: nemzetisinhaz.hu, www.facebook.com/csaladiprogramoknemzetisinhaz/

mikor? hol?

december 3., 10., 17. – 10 órától • a színház több helyszínén

Ingyenes, regisztrációhoz kötött program!

NAGY MARI ESTJE

dec. 5.

Mária testamentuma

Mi a hit? Meg kell-e halni a hitért? Meg kell-e ezért halni egy anya fiának? Vagy bárki fiának? Milyen terhet hordoz az az anya, aki elengedte a fiát? Cserébe a világgért. A világ megváltásáért. Ezekre a kérdésekre keresi a választ a világhírű Colm Tóibín Mária testamentuma Nagy Mari előadásában.

mikor? hol?

december 5. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

TÓTH AUGUSZTA ESTJE

dec. 2.

Hoztam valamit a hegyekből

Azt mondják, egy ember addig él, amíg emlékeznek rá. Vajon Mezei Máriára hányan emlékeznek napjainkban? És hogyan? – kérdezi Tóth Auguszt, aki egy monodrámával „felel”. Izgalmas kalandozásra hívja a nézőket, hogy közösen idézhessék fel sok zenével, humorral és iróniával fűszerezve az Asszony, Ember, Művész életét.

mikor? hol?

december 2. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

NEMZETI

A magazin megtalálható

országsszerte a Lira könyvárúházaiban és boltjaiban.

VERSEST

dec. 11.

Hazát és szerelmet keresek

A versmondás nem modoros, archaikus bűgös egy szomorkás arcú csellós lány mellett, hanem hitem szerint végtelenül izgalmas, játékos élőbeszéd – vallja Farkas Dénes, aki édesapja, Osztorkán Béla (1948–2008) roma költő, író, újságíró verseiből állította össze önálló estjét.

mikor? hol?

december 11. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

JÓZSEF ATTILA -EST

dec. 12.

Tudod, hogy nincs bocsánat

József Attila műveit úgy olvasom, mint a szent könyveket, és néha, mintha a saját gondolataimat látnám leírva. Az előadással az volt a célom, hogy bevonjam és továbbgondolkodásra készítsem a nézőt – mondja Hobo a 400. előadáson is túl.

mikor? hol?

december 12. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

SZÉP ERNŐ-EST

dec. 14.

Csak szólani egy szót mint ember

A Szép Ernő írásaiból, valamint Szép Anna naplójából készült egyszemélyes színházi előadásban a szerző nevében Horváth Lajos Ottó beszél. Nem a szanzonos, kabarédalos író idéződik meg, hanem a vívódó ember.

mikor? hol?

december 14. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

RÁHANGOLÓDÁS egy előadásra – dramaturgjaink háttérinformációkat osztanak meg az érdeklődőkkel az előadások előtt.

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓKRA invitáljuk nézőinket az előadások után: találkozás, beszélgetés a művészekkel, alkotókkal.

mikor? hol?

RÁHANGOLÓ az előadások előtt

december 17. – **Szent szörnyeteg** (18 órától)

december 22. – **Részegek** (18 órától)

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ az előadások után

december 1. – **Szenvedély**

december 12. – **Figaro házassága, avagy egy őrült nap emléke**

Nemzeti Színház (a pontos helyszínről érdeklődjön a színházban)

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

Novemberi programok a Bajor Gizi Színészmúzeumban

SZÍNÉSZDAL

Kiállítás a száz éve született Szörényi Éva emlékére.

megtekinthető 2018. január 14-ig, szerdától vasárnapig, 14-18 óráig

ÚJ DRÁMA, ÚJ SZÍNPAD – A MAGYAR AVANTGÁRD

SZÍNHÁZI KÍSÉRLETEI

Szubjektív tárlatvezetés a Kassák-kiállításon: Winkler Nóra és Topor Tünde

december 9. – 17 óra | Belépő: 1000 Ft/fő

KASSÁK FILMKLUB

Filmkísérletek a dada és a szürrealizmus jegyében

Vendég: Richter Péter rendező, író, filmesztéta

december 13. – 16 óra | Belépő: 500 Ft/fő

PINCÉTŐL A PADLÁSIG

A Bajor-villa látogatók elől elzárt tereinek vezetett bejárása.

december 1. – 18 óra | Belépő: 1000 Ft/fő

(regisztrációhoz kötött! E-mail: szebenyi.agnes@oszmi.hu)

RUTTKAI-NAP

A 90 éve született Ruttkai Évára emlékeznek vendégeink: Halász Judit, Kurucz Márton, Dunavölgyi Péter, Gajdó Tamás.

december 7. – 16 óra | Belépő: 500 Ft/fő

ADVENTI CSALÁDI NAP

2017. december 10. – 15 és 18 óra között | Belépő: 500 Ft/fő

Bajor Gizi Színészmúzeum – 1124 Budapest, Stromfeld Aurél u. 16.

bővebb információ:

www.oszmi.hu // www.facebook.com/oszmi

Nagyszínpad jegy

 1. Árkategória	 2. Árkategória	 3. Árkategória	 4. Árkategória
--	---	---	---

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **2600 Ft**

ÖT NAP ELŐNY!

Aki bérletvásárláskor megadja az e-mailcímét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ**, hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra között (ebédidő: 13-13.20), munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.

telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

bérlet- és jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

BÉRLETTEL A PREMIERRE!

MECÉNÁS BÉRLET

20 000 Ft

4 nagyszínpadi bemutatóra érvényes

A MECÉNÁS bérletből a Nemzeti Színház mindössze 50 darabot bocsát ki a zsöllye középüléseire. A MECÉNÁS bérlettel rendelkező nézőinket szeretettel várjuk a bemutatót követő zártkörű premier bankettre.

Pierre Beaumarchais: **Figaro házassága, avagy egy örült nap emléke** (2017. november 10.) | Móríc Zsigmond: **Úri muri** (2018. január 7.) | Anton Csehov: **Cseresznyés kert** (2018. február 23.), | Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **Egri csillagok** (2018. március 9.)

Pedagógusok és diákok figyelmébe ajánljuk!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet. (Vásárláskor a kedvezményre jogosító igazolványt be kell mutatni.)

» A bérletek a stúdiószínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) előadásaira és a premierekre (kivéve a korlátozott számban váltható MECÉNÁS bérletet).

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék át jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

VÁLTSON BÉRLETET A 2017/18-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyet és az időpontot is! Kombinált bérleteinkben nagyszínpadi és stúdiószínházi előadások vegyesen szerepelnek. Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál 30%-kal olcsóbban vásárolhatja meg, a diákok speciális kedvezményben részesülnek.

„KISSZÍNPADI” SZABADBÉRLETEK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nagyszínpadi nézőtér):

LUKÁCS MARGIT bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő „kisszínpadi” előadásra érvényes
5 500 Ft

KOMBINÁLT SZABADBÉRLETEK

SINKOVITS IMRE bérlet **szabadbérlet, 5 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 3 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	11 600 Ft
II. kategória	9 900 Ft
III. kategória	8 000 Ft

JÁSZAI MARI bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 900 Ft
II. kategória	7 800 Ft
III. kategória	6 100 Ft

NAGYSZÍNPADI SZABADBÉRLETEK

I. árkatagória: zsöllye | II. árkatagória: balkon |

III. árkatagória: karzat

EGRESSY GÁBOR bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	10 700 Ft
II. kategória	8 400 Ft
III. kategória	5 900 Ft

SZIGLIGETI EDE bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 000 Ft
II. kategória	6 300 Ft
III. kategória	4 400 Ft

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	7 600 Ft
II. kategória	6 000 Ft
III. kategória	4 200 Ft

KASZÁS ATTILA diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 700 Ft
II. kategória	4 500 Ft
III. kategória	3 200 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 1 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 100 Ft
II. kategória	4 300 Ft
III. kategória	3 400 Ft

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD:

Fjodor Dosztojevszkij: **A KROKODILUS**; Szilágyi Andor: **TÓTH ILONKA**; Branislav Nušić: **A MINISZTER FELESÉGE**; Michel de Ghelderode: **AZ ÚR KOMÉDIÁSAI**; Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**; Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**; William Shakespeare: **SENTIVÁNÉJI ÁLOM**; **FEKETE ÉG** – Molnár Ferenc: **A FEHÉR FELHŐ**; Sarkadi István – Fábri Zoltán – Nádasy László – Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA**; Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE**; Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN**; Ferenczy György és a Rackajam: **BETYÁRJÁTÉK**; Edmond Rostand: **CYRANO DE BERGERAC** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSZÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon):

Euripidész: **HIPPOLÜTOSZ**; Ingmar Bergman: **SZENVEDÉLY**; Ivan Viripajev: **RÉSZEGEK**; William Shakespeare: **III. RICHÁRD**; Colm Toibín: **MÁRIA TESTAMENTUMA**; Rejtő Jenő nyomán: **SZÁJON LÓTT TIGRIS**; Szép Ernő: **„CSAK SZÓLANI EGY SZÓT MINT EMBER”**;

Krúdy Gyula nyomán: **SZINDBÁD**; Szergej Medvegyev: **FODRÁSZNŐ**; Adam Long – Daniel Singer – Jess Borgeson: **SÖR – SHAKESPEARE ÖSSZES RÖVIDÍTVE** (angol nyelven); Földes László Hobo: **BALLADA A KÉT SEBZETT HATTYÚRÓL**; Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT**; Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA**; Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL**; Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR**; Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK**; **ISTEN OSTORA** (Bánffy Miklós: A nagyúr); Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénard Ödön: **MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**; Örkény István: **TÓTÉK**; William Nicholson: **ÁRNYORSZÁG**; Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA**; Henrik Ibsen: **BRAND**; Márai Sándor: **CSALÁDI KÉRDÉS – BEFEJEZETLEN SZIMFÓNIA**; **6** – Anton Csehov: A hatos számú kórterem című elbeszélése nyomán; Vladislav Vančura – Ernyei Bea – Galambos Péter: **SZESZÉLYES NYÁR**; Conor McPherson: **A GÁT**; Bertolt Brecht: **GALILEI ÉLETE**; Weöres Sándor: **PSYCHÉ**; Marguerite Duras: **NYÁRON, ESTE FÉL TIZENEGYKOR**; **FEDÁK SÁRI**; Mezei Mária: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL**; **HAZÁT ÉS SZERELMET KERESSEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

HAVI MŰSOR

DECEMBER

Gobbi Hilda Színpad	1	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	2	Szo	19:00
Bajor Gizi Szalon	2	Szo	19:30
Nagyszínpad	3	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	3	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	4	H	19:00
Kaszás Attila Terem	4	H	19:30
Nagyszínpad	5	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	5	K	19:00
Bajor Gizi Szalon	5	K	19:30
Nagyszínpad	6	Sze	11:00
Nagyszínpad	6	Sze	15:00
Gobbi Hilda Színpad	6	Sze	19:00
Nagyszínpad	7	Cs	15:00
Gobbi Hilda Színpad	7	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	7	Cs	19:30
Nagyszínpad	8	P	15:00
Nagyszínpad	8	P	19:00
Kaszás Attila Terem	9	Szo	19:30
Nagyszínpad	10	V	19:00
Nagyszínpad	11	H	20:00
Bajor Gizi Szalon	11	H	19:30
Nagyszínpad	12	K	19:00
Kaszás Attila Terem	12	K	19:30
Nagyszínpad	13	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	13	Sze	19:30
Nagyszínpad	14	Cs	15:00

Szenvedély I Ingmar Bergman I utána **közönségtalálkozó**

III. Richárd I William Shakespeare

Mezei Mária: Hoztam valamit a hegyekből I Tóth Augusztina önálló estje

Éden földön I Szarka Tamás

Bánk bán I Katona József

Bánk bán I Katona József

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

János vitéz I Petőfi Sándor

Bánk bán I Katona József

Mária testamentuma I Clom Tóibín | Nagy Mari önálló estje

János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

János vitéz I Petőfi Sándor

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Hippolitosz I Euripidész

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

A Gulag virágai I Földes László Hobo

Mesés férfiak szárnyakkal I Oleg Zsukovszki – Szénási Miklós – Lénárd Ödön

A Lutherek I Ittész Tamás – Lanczkor Gábor ragtime opera | a Csokonai Színház vend.

Hazát és szerelmet keresek I Farkas Dénes önálló estje

Figaro házassága, avagy egy örült nap emléke I

Pierre Beaumarchais – Sardar Tagirovsky – Sényi Fanni | utána **közönségtalálkozó**

Tudod, hogy nincs bocsánat I Földes László Hobo

János vitéz I Petőfi Sándor

Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel

János vitéz I Petőfi Sándor

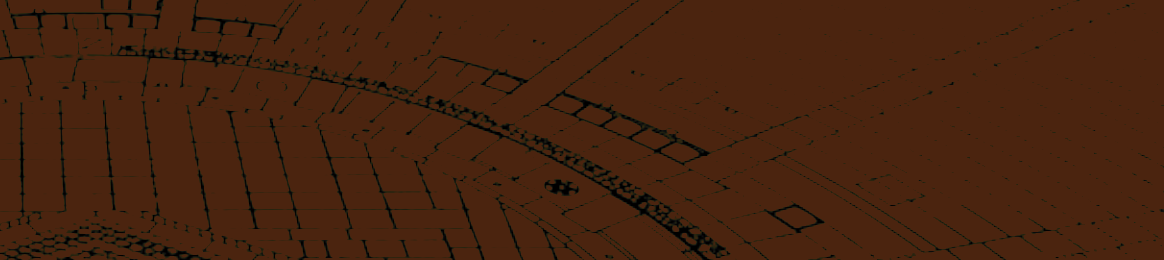
Kísérőrendezvényeinkről az 48–49. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

A Mesés férfiak szárnyakkal és a Tudod, hogy nincs bocsánat 12, a Szenvedély 14, a Bánk bán és a Részegség 16, a Psyché 18 éven felülieknek ajánlott!

#nemzetiadiakokert

Diákcsoportok és kísérőtanáraik számára ingyenes előadások: a Csongor és Tünde, a János vitéz, a Tóth Ilonka, valamint a Fekete ég - A fehér felhő.

Információ és regisztráció: jegy@nemzetisinhaz.hu

Kaszás Attila Terem	14	Cs	19:30
Bajor Gizi Szalon	14	Cs	19:30
Nagyszínpad	15	P	15:00
Gobbi Hilda Színpad	16	Szo	19:00
Nagyszínpad	17	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	17	V	19:00
Kaszás Attila Terem	17	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	18	H	19:00
Nagyszínpad	19	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	20	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	20	Sze	19:30
Nagyszínpad	21	Cs	15:00
Gobbi Hilda Színpad	21	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	P	19:00
Nagyszínpad	27	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	27	Sze	19:00
Nagyszínpad	28	Cs	19:00
Nagyszínpad	29	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	29	P	15:00
Nagyszínpad	30	Szo	19:00

Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel

Csak szólani egy szót mint ember I Szép Ernő I Horváth Lajos Ottó estje

János vitéz I Petőfi Sándor

Szent szörnyetegek I Jean Cocteau I **PREMIER**

Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasy László – Vincze Zsuzsa

Szent szörnyetegek I Jean Cocteau I 18 órától **ráhangelő**

Psyché I Weöres Sándor

Az ügynök halála I Arthur Miller

János vitéz I Petőfi Sándor

Az ügynök halála I Arthur Miller

Arany – elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel

János vitéz I Petőfi Sándor

Az ügynök halála I Arthur Miller

Részegek I Ivan Viripajev I 18 órától **ráhangelő**

Vitéz lélek I Tamási Áron

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Vitéz lélek I Tamási Áron

Csíksomlyói passió I

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Csíksomlyói passió I

Söptei Andrea (Melinda) és Farkas Dénes (Ottó)
a Bánk bánban

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –

2017. október, V. évfolyam, 7. szám

FÓKUSZBAN A SZÍNÉSZ-MESTERSÉG

Németh Antal-sorozatunkban az 1930-ban megjelent Színészeti Lexikon szócikkét közöljük, melyben a rendező antropológiai és alkotáslélektani perspektívából közelíti meg a színész fenomenjét. Ifjabb Vidnyánszky Attila a vele készült beszélgetésben színészként és rendezőként is felteszi a kérdést: a színpad és a nézőtér

közötti kapcsolatot miként lehetne aktivizálni annak érdekében, hogy a külső ingerekkel túlterhelt mai ember az előadás társalkotójává váljék? Kozma András írása a kortárs orosz színházról ad körképet, kiemelve a színész központi szerepét a drámairodalomhoz való viszony megváltozásában, a teatralitás verbalitáson túli eszköztárának az újrafelfedezésében, illetve megújításában.

„Természettől vagyunk, amelyen vagyunk: mássá utánzás által leszünk; tulajdon lelkünk s a magunknak tulajdonított lélek – két különböző dolog. Miben áll tehát az igazi színész tehetsége? Abban, hogy behatóan ismeri a kölcsönvett lélek külső megnyilatkozásait; hogy a nézők, hallgatók érzéseire hatni s a külső jegyek utánzatával őket megtéveszteni képes, mégpedig oly utánzatával, mely a jelenségeket tudatunkban felnagyítja, s ítéleteinknek irányt szab; mert enlelkünk megismerésének ez az egyedüli útja.” (Denis Diderot)

„A színház bonyolult művészetének középpontjában ősidők óta az ember áll, az ember, aki egy nála magasabb rendű más lényre akar átalakulni. Mindaz, ami a belső metamorfózis ősténye köré az évezredek folyamán kikristályosodott, maszk és kosztüm, színpad és díszlet, világítás, rendezés, korok szerint különböző módon és mértékben volt a közönség esztétikai élményének forrása. [...] Legerősebben a színész van az időhöz kötve. [...] a színész a közönség vágyának valóra váltója, mintegy a közönség követe a színpadon: időtlen publikum nincs, színész sem lehet.” (Németh Antal)

„Ha a tragikus kar pusztán passzív nézője volna a történetnek, akkor létének nem volna értelme, hiszen akkor nem különbözne a közönségtől. Ha ugyanolyan belekeveredetten szenvedné végig a történetet, mint a drámai hősök, akkor sem volna rá szükség. De ha a kar ott áll, ám mégis valamennyire kívül maradón vesz részt az eseményekben, belső tükrösként reflektálva azokra, akkor megvalósul az a gazdag rétegzettségű szellemi tér, amelyben katarzisz születhet.” (Végh Attila)

A tartalomból

„A test és a mozdulat az elsődleges” – Németh Antal a színészi alkotásról • A mélypont ünnepélye – Végh Attila elemzése a Trójai nőkről • Török Tamara írása Carlo Goldoniról • Szent szörnyetegek – Jean Cocteau drámája Verebes Ernő átíratában (részlet) • Merre tartanak a színházi sztalkerek? – beszélgetés ifjabb Vidnyánszky Attila színész-rendezővel • Kozma András – körkép a kortárs orosz színházról • Szakall Judit drámapedagógust Regős János kérdezi • „Kortyolgat az ég tavából” – Pálfi Ágnes esszéje Arany János és József Attila mitopoéziséről.

„[Az Egérfogó jelenetben Hamlet alakítójaként] amikor megérezttem, hogy a közönség tud velünk jönni ennél a mondatnál: »A bűnös lelkek a színházban ülve a jelenet erejétől találva érezték magukat és bevallották gáztetteiket«, akkor én azt gondoltam, el fogják hinni annak az indokoltságát, hogy közülük is feljöjjenek néhányan a színpadra, és velem izguljanak, Claudius is találva érzi-e majd magát. [...] Szeretném, hogy segítsenek nekem. S ha megéreznék, hogy a színháznak van ereje.” (ifjabb Vidnyánszky Attila)

„...az Oxigén mozgalomban a szöveg és a játék sajátos szétválasztása történik: náluk úgy válik egységgé, újszerűvé a színpadi jelenség, hogy a színpadi játék és a szöveg maga nincs közvetlen, primér összefüggésben, hanem a kettő távolságából és feszültségéből jön létre egy harmadik minőség. [...] Virpajev Július című monodráájában, amelyet Rizsakov egy színésznővel rendezett meg, a játék valami olyan újszerű színészi jelenlétet produkált, amely önmagában nem következett sem a szövegből, sem pedig a színésznőből. Teljesen újszerű drámai szemléletről beszélhetünk tehát.” (Kozma András)

Tájékoztatás a **szcenárium**-lapszámokhoz

való hozzájárásról:

+36 1 476 68 76

a **szcenárium** a neten:

www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

2018. FEBRUÁR 10.

RING

ESTÉLY

ALEKSANDRA
KURZAK

ROBERTO
ALAGNA

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

ERKEL
SZÍNHÁZ
THEATRE

JEGYVÁSÁRLÁS, INFORMÁCIÓ:
+36 30 438 8610 · ESTELY@OPERA.HU
WWW.ESTELY.HU

Mátyássy Bence és Blaskó Péter Az ügynök halálában | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER: Jean Cocteau: **Szent szörnyetegek**

TOVÁBBI ELŐADÁSOK: Bergman: **Szenvedély** I Shakespeare: **III. Richárd** I Tóth Augustza önálló estje: **Mezei Mária – Hoztam valamit a hegyekből** I Szarka: **Éden földön** I Katona: **Bánk bán** I Hobo: **Ballada a két sebzett hattyúról** I Petőfi: **János vitéz** I Nagy Mari önálló estje: **Mária testamentuma** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I Euripidész: **Hippolitosz** I Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I Hobo: **A Gulag virágai** I Zsukovszki – Szénási – Lénárd: **Mesés férfiak szárnyakkal** I Farkas Dénes önálló estje: **Hazát és szerelmet keresek** I Beaumarchais – Tagirovsky – Sényi: **Figaro házassága, avagy egy örült nap emléke** I Hobo: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Horváth Lajos Ottó önálló estje: **Csak szólani egy szót mint ember** I Weöres: **Psyché** I Sarkadi – Fábri – Nádasy – Vincze: **Körhinta** I Miller: **Az ügynök halála** I Viripajev: **Részegek** I Tamási: **Vitéz lélek** I Csíksomlyói passió